

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

P. 1-3 nebst Inventarium

Gerson, Jean

[Straßburg], 1488

Regule morales

[urn:nbn:de:bsz:31-300764](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300764)

Incipiunt regule
morales eiusdem.

Prologus.

Agamus nunc interī. qđ natura et imitatrix nature ars solent. nos ab imperfecto sumam? exordiu. ut inde (si deus annuerit) ad perfectio-
ra surgam? Itaq; videre est naturā in florigeris apib; / primū ex apicis locis / materiā fauorum colligere. dehinc colle-
ctam digerere in aliam formā / qđ ynde sumpta est. demū in aluelo constipant miro ordinis artificio ptes singulorū.
Quid vero ars / nōne pcessus in ea simi-
lis agnoscat? Prouidet sibi i primis de materia copiose. ipam deinceps in par-
tes diuidet. porro dat ptibus formam. / primū rudem. deinde politiorē. Postre-
mo (quod est omnū difficultum) ptrib; spaciū positū et politū / ordinē colligat-
tionemq; tribuit. per qđ tandem operi suo / perfectio consummata donat. Sic gre-
gemus in hunc modū partes aliq; / vel-
lut e silua grandi et preduite / minera sacre scripture / quib; formā aliquā ad-
dūm? Noli igitur lector (si quis forte oc-
curreris) respicere. si iaceant interea be-
partes absq; ordine. sine vinculis et cal-
ce. quas dum sic erunt. reglas aut doctri-
nas aut p̄siderationes appellare poter-
mus. Fortassis dño ppicio / poterit et eis in poster / ex decoro ordine / libelli pulcri-
tudo donari. Quod si datum nō fuerit /
nihilominus arbitramur nos nonnihil profecisse / si materiā prepaauerim? alijs ad ea que libuerit fabricanda. aut sub-
alio tropo. nō frustra sudauerimus / si ex agro florētissimo sacre scripture / apes cogitationū nostrarū collegerint. digesse-
runt q; buccellas quas dā faui mellis / ad lumen cognitionis et ad reuotionis dul-
cozem. atq; p medicamēto desideriorū infirmorū. quas particlas liceat postmo-
dum in aluelo libri vni? decoro artifi-
cio speciosius ordinare.

Explicit prologus.

Si que tibi s
precepit deus / cogita
semper. Quoniā qui-
libet obligatur scire il-
lud absq; cuius noti-
cia nō potest euitare
peccatum. Culpabilis ignorantia iu-
ris diuini / non cadit in faciētem illud
quod in se est. quoniā sp̄s sanctus / talē
hominē de necessarijs ad salutem q̄vires
suas excedunt. docere immediate vel me-
diate paratus est. Ignorantia inuin-
cibilis excusat / in eis p̄sertim que sūt
facti. non aut crassa vel supina. que pue-
nit ex negligentia sciendi et faciendi qđ
in se est. Dicitur aut inuincibilis / non
quin vinci possit. aut q̄ ex ea necesse sit
tunc operari. sed quia opans / sufficiēter
s̄m casus euentū diligentiam apposuit
sciendi illud quod nescit. Ignorantia
iuris h̄iani sufficiēter pmulgat / non
liberat subditos a pena in foro exteriori
licet frequēter quo ad deū excuset a cul-
pa quosdā ignorantes. Non quilibet
tenet scire de quolibet pctō mortli an sit
tale. licet expediat istud inquirere et scire
iuxta vniuscuiusq; vires et statū. et plus
eclesiasticos q̄ laicos. Et inter ecclia-
sticos / prelati ex officio tenent q̄ sint pa-
rati omni p̄scenti reddere rōnem de ea
que in eis est fide et spe. Nemo vtens
ratione / diu ab ignorantia principiorū
moralium excusatur. forte enī morulā ad
cōsiderandū apponere fas habet. Om-
nis doctrina et omne studium / debent de cu-
riositate yana aut notoria culpa. que nō
ordinant actu v̄l habitu. mediate v̄l im-
mediate / ad bene morale gratūteq; vi-
uendum. Dare studium suum rebus
inutilib; aut notijs. vtilioribus sciēter
omissis / curiositas est dānabilis. Uti-
le et inutile / notium et innotū / dicuntur
in moralibus non absolute. sed per respe-
ctum ad nos. cui; circūstantijs finis / loci
et temporis / officij atq; ceterorū. Om-
nis obligatio / finaliter reducitur ad di-
ctamen liberi arbitrij diuini / sic volētis
obligare creaturas. quod dictamē nobis
innotescit / vel in lumine fidei vel gratie
infusari. vel in lumine naturali signato su-
per nos. Unde practica iudicia rationis

Al 3

Regule

halemus. aut per lumina scientiarum tam
diuinarum quam humanarum. ex duplici lu-
mine priori emanatum. aut postremo
per experientie multitudine luminosum do-
cumentum. per quod fit. ut virtus quam ars
certius operetur. propter quod virtuosus bene
iudicat de omnibus. et est suo iudicio vir-
tutis mediū assumendum. **I**n principi-
pijs moralibus assignandis fit processus
quandoque a notioribus et quasi a postero-
ribus. ut ex his que videmus in humana po-
licia. assurgendo ad diuinam legem. quan-
doque fit e contra a priori considerando eas
leges que nature sunt notiores. qualis
est lex eterna. **E**quitas quam nominat
probus Epiphanius. preponderat iuris ri-
gori. Est autem equitas iusticia pensatis om-
nibus circumstantijs particularibus. dulcore
miseratione temperata. **D**oc in tellexit quod dicit
Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur
Et sapiens. **F**ilius esse iustus nimis. alioquin
summa iusticia summa iniusticia fit. **O**m-
nia mandata dei equitas. id est cum equi-
tate pensanda. **D**onarum mentium est
ibi agnoscere culpam ubi culpa non est.
agnoscere inquam non per assensum firmum.
hoc enim stultum periculosumque fieret. sed sic
ut doceat aut peniteat homo postmodum
quasi veraciter in culpa teneret. **N**ullum
est peccatum mortale actuale absque con-
sensu libero rationis. vero vel interpretatio
Interpretatiuum consensum tunc esse dici-
mus. dum habuit ratio tempus suffici-
ens deliberandi et fugiendi ea. circa que
vitanda esse periculum tenebat. qualiter
dicit lex forensis. **Q**ui tacet consentire
videtur. dum videlicet repugnare debe-
ret. **C**onsensus in actu solum veniale
malum est tantummodo veniale. loquen-
do de veniale ex genere suo. ut est verbum
ociosum. **N**ullum peccatum est adeo ve-
niale. quin ipsius vel sibi simile fiat mor-
tale dum placet. hoc est dum consensu ad-
dit. si tamen illud veniale erat actus mor-
talis ex genere suo. et ex eo quod non fiebat
ex consensu libero et perfecto. veniale red-
debat. **N**ullus est actus adeo mor-
talis. quin ipse vel sibi similis. sit non mor-
talis dum displicet. vel si non placet. con-
sensu perfecto deliberatoque. **N**ihil est
adeo consilium in lege euangelica. quin
in casu posset esse obligatorium. **E**t ita

quilibet utens ratione tenetur secundum propria
rationem animi ad quodlibet consilium
vixit martyrium vel dimissionem omnium
suorum et similia. si ex vbi necessitas im-
mineret hoc agendi. **O**bligat in super quod
libet consilium quod non contemnat. ut in
quod non fit salubrior observatio eius quam op-
positi. **N**ullus ita consilijs seruandis
astringitur. quin ab eo aut possit aut debeat
in casu eorum observatio verbalis qua
doque pretermitti. ut de non habendo du-
as tunicas. et prebendo pallio. tunicam
auferenti. et similibus. **O**mnis agens
contra conscientiam edificat a se gelennam
vel mortaliter. si conscientia sit fixa. quod
illud quod agitur est mortale. **V**el ve-
nialiter solum. quantum est ex parte huius
circumstantie. que est facere contra con-
scientiam. si conscientia iudicet illud esse
solum veniale. **I**n nullo casu est aliquid
quod perplexus inter duo peccata. quin
ei pateat exitus absque nouo peccato. **N**am
si iurauerit quispiam se occisurum peccatum
innocentem. et non occidat eum. ipse non
peccauit nouiter. sed iam peccauerat in
iurando. **S**i autem diceret sibi conscien-
tia erronea. quod peccatum innocens est sta-
tim occidendus ab eo. dimittat hanc con-
scientiam et liberatus est. **S**i postremo
incidunt duo precepta impossibilia
ex culpa sua. agat illud quod de se magis
est obligatorium. et a nouo peccato immu-
nis existit. **E**xponere se periculo pec-
cati mortalis est peccatum mortale. **V**el
sic. agere incertum et dimittere certum in
materia mortali est peccatum mortale. si
tale sit incertum quod sit mortale. non solum
per coniecturas leues. aut ex suspitione
trepida et scrupulosa. proueniente ex ni-
mio timore cadendi in via dei. **S**ed intel-
ligitur. dum tale est vellemus et probabi-
liter incertum. eque sicut oppositum vel ma-
gis. tunc enim illud quod agitur non carebit
mortali culpa. aliter non oportet. **C**on-
silium salubre est frequenter agere contra
scrupulos leues et trepidos. et ita de eos
ad aliorum iudicium. quatinus ex consue-
tudine fiat homo robustus. solidus et tran-
quillus in exercitio spirituali. **E**xceptus in
dominicationibus et simularijs. **P**anis
operis rei illicitae. aut ad se non spectantis
non excusatur per ignorantiam. et peccatum sequitur

presertim quo ad vnam in foro exteriori
 et de rigore soluenda. sed apud deum sepe
 non imputat ad nouum. aut maius peccatum
 Sicut interfectio hominis per ebrium non
 vitentur ratione. non habet culpam maio-
 rem quam fuerit talis ebrietas. Sic aliqui
 dicentur de peccatis damnatorum. **A**mbu-
 landum est in virtutis doctrina. via regia.
 ut nec strictius fiat dei mandatum. nec la-
 tius quam ipse mandauerat. Quis inde su-
 mere possint aliquid aut malicie vel ame-
 lertate. aut e contra in respatione conuere.
Non tamen omnibus per omni tempore et loco predicandam
 asserimus qualibus veritate. **H**omo
 qui tenet reprimere illecebram antequam
 sit mortalis. primo omisit reprimere et
 euitare. et sic imputabit ad culpam morta-
 lem. in primo instanti non esse gratie. et
 esse peccati mortalis. et si nunc fuit ver-
 dice iste mortali omittit. **P**eccatum
 veniale magis potest dici prohibendum quam phi-
 bitum. et esse contra institutionem seu mo-
 nitionem quam mediis inter preceptum et consi-
 lium. quam absolute contra preceptum. comu-
 nis tamen dicitur esse contra aut propter preceptum
 et propter dilectionem dei et non contra.
Omnes primi motus qui apti sunt in-
 sequi rationem et per eam regulari. si eam per-
 nerint. dici possunt peccata. etiam in puulis et
 fatuis. quia sunt propter ordinem nature primi-
 tus institute. Tamen rectius hoc dicitur
 de adultis. ratione vigentibus. In eis insup-
 circa que ratio pugil esse debet. **O**m-
 nis infidelium vita. peccati est. si et dum
 ex infidelitate operantur. aliter non oportet
 quin possint bene moraliter operari. sicut de fi-
 delibus extra gratiam. sententia rectior tenet
Qui minima negligit. paulatim re-
 cidit. Nam veniale peccatum. si non perimit
 de per se vitam gratie. infirmat tamen operationem
 eius quam est vita seculi. et ad mortem si mul-
 tiplicat disponit. retardatque a profectu
 meriti. et ab acceleratione visiois dei. In
 via enim dei non progredi. regredi est. Fac
 interim. **C**um dum es in peccato mortali. quod
 quid tibi potes ut deus illustret cor tuum
 Nam bonum opus de genere et morale. etiam
 factum extra charitatem. vtilitatem affert
 multam. sicut nocet veniale. quoniam per tale opus
 disponit homo ad opera virtutum. et ad faci-
 lus resurgendum trahit. seu per aduersa seu
 per prospera. iuxta quod expedire noscat de

Nullus actus de genere moris. in ha-
 lente vsum rationis. est simpliciter indifferens.
 neque quo ad bonitatem moris. neque quo
 ad meritum vel demeritum. saltem boni tempa-
 lis. **Q**uantum obligamur et quotiens.
 et diuina auctoritate querere salutem no-
 stram eternam. tantum et quotiens obligamur
 bene operari ex gratia. Et quod non pro quolibet
 momento tenemur actualiter tendere ad
 beatitudinem eternam. **C**um hoc sit preceptum
 affirmatiuum. idcirco non semper culpabiliter
 omitimus. dum extra gratiam aliquid opera-
 mur. **S**olus deus et nullus alius absque
 eius commissione. potest directe et per se
 obligare quemcumque hominem. etiam sibi sub-
 ditum. absque eius consensu libero. ad actus
 interiores et latentes habendos. solus quippe
 deus potest de talibus iudicare. alij autem
 non nisi de eius mandato et reuelatione. sed
 tantum de exterioribus. **N**otanter vero dicitur
 directe et per se. et absque consensu libero. quia
 indirecte et per accidens. vel ex consensu
 subditi. hoc potest fieri. dum videlicet ius-
 letur actus exterior. qui non potest fieri
 nisi ab interiori procedat. **N**emo absque
 culpa sua aut consensu suo libero. po-
 test de per se obligari ad ea que sibi alias
 essent licita vel consilia. **P**otest autem hoc
 fieri de per accidens pro manifesta vtili-
 tate reipublice. cuius est pars. vel et eius
 culpa. saltem quo ad forum exterius.
Quonia rationabile est ut nullus ho-
 mo aliquid precipiat. nisi illud de quo potest
 cognoscere iudicialiter secundum modum suum
 in foro suo. Idcirco finis et intentio legis-
 gulatoris. non cadunt sub obligatione sub-
 ditorum. sed tantummodo operationes exte-
 riores preceptorum. **E**t ita dicens horas
 aut ieiunans. in peccato mortali. aut in-
 tentione sinistra. vel absque attentione. ab-
 soluit se a precepto ecclesie. sed non apud
 deum. de negligentia. aut pueris inten-
 tione. sepius excusatur. **P**recepta dei
 affirmatiua. quia obligant ad semper. sed
 non pro semper. eorum obligatio est sub qua-
 dam disunctione ad hoc tempus vel ad
 illud. et ad hanc speciem operationis vel
 ad illam. Sicut colere deum latra exte-
 riori. non plus de se obligat ad hanc spe-
 ciem cultus exterioris. et ad hanc diem.
 quam ad illam. **A**d eruditionem. atque cer-
 tificationem fidelium. et ut conformis sit

Regule

in ecclesiastica policia cultus diuinus prelati ecclesiastica: tanquam sapientes statuti sunt. per quos expedit illud quod est sub diuina iunctione ad aliquid unum certum et commune christianis limitari. sic quod dei cultus exterior die diuino et cessatione ab operibus suis exoluatur. **E**cclésiastici prelati respectu preceptorum diuino et regule euangelice nullo modo conditores sunt. sed dumtaxat quidam interpretatores. expostores. serones. doctoresque. **I**nterpretatio et limitatio vel expostio prelatorum in lege diuina / quod diu prelati non coguntur abuti sua potestate / suscipienda est reuerenter tanquam lex dei. Abuterent autem si manifeste imponerent onera nimis graua ceruicibus populi christiani. ut si ad festiuandum quotidie aut ad statuta qualia religiosi habent / omnes passim astringi quererent. **D**ispensatio prelatorum / que est iuris communis quodam relaxatio seu mitigatio / locum habet precipue circa particulares casus et personas singulares. quoniam aliquid statuta sunt pro communitate / que huic persone vel illi. et in isto casu vel illo / non ita sic sunt posita / prout reuoluntur. **P**ene sunt restringende sic quod absque utilitate reipublice vel eius cui insunt. neque institui. neque instituta exequi uiderentur / et peccat oppositum facientes. vel eas cum hoc fecerint non tolerant. **I**n omni republica tolerari possunt aut debent uicia. que absque deteriori periculo. neque corrigi. neque extirpari ualerent. **Q**ui autem illud est / et quod non difficile est / et sepe impossibile generaliter diffinire. nisi prout circumstantiis particularibus inspectis / prelati / superiores / sapientes determinabunt. **E**xemplum est de meretricibus. et uisuris. et similibus. que quibus permittuntur. **E**t ita de concubinariis sacerdotibus / pro loco et tempore / stare forte esse faciendum. **C**ommunis error facit ius. ad hunc sensum vel intellectum. et similes / quod prelati et principes / sepe aliquid faciunt. aut permittunt iustissime / ob errorem subditorum commune que alias si fierent aut permittentur / ad culpam eisdem obligarent. **C**omunis inobediencie culpa / quibus ab soluitur de peccatis ab obedientia / et a culpa pro futuro. et si in legibus positus. ut tales sunt. alioquin non uideatur in multis. quomodo modo lex lata et iurata posse non obser-

uationem adoleri. **C**onsectudo est optima legum interpretatio. si de posterioribus sermo fiat. **C**um consuetudo sit altera natura / leges assuetas / et quasi iam in naturales esse / non uidentur absque manifesta utilitate vel necessitate / uel tolli uel mutari. **C**onsentire censendi sunt superiores / saltem inter prelatiue / in abolitione legum suarum posituarum. quoniam passim eas diu non obseruari scire possunt / et nec uerbo nec facto reclamant. **L**ex non instituitur / nisi dum promulgata neque uigore habet / nisi cum moribus uenturum approbat. et hoc si sit lex pure positua ad populi regimen. **S**ecus de diuina atque naturali dicere. et ita que non est preceptio. uel ad oppositum consuetudo. sed tamen corrumptela. **I**n omni lege quantumcumque positua bene instituta / aliquid est de iure naturali et diuino. ut quod expedit homines legibus regulari. quod qui potestati resistit / dei ordinati resistit. et similes. **S**ecernere ius diuinum et naturale a posituis. sic est difficile. ita maxime necessarium est / et utile in omni doctrina moralis et politica. et si fieri perfecte nequit / absque sacra sapientia. que legibus eternis innititur atque fundatur. **C**ompatio preceptorum ad inuicem sermo grauitatez maioris et minoris / generaliter sumitur / nisi compatent in genere suo. et ceteris paribus. quoniam sermo alias circumstantiis particularibus / se habent plurimum ut excedentia et excessa. **Q**uantificatio preceptorum / a posteriori sumitur a pena. licet non sufficiat / ut quod quibus. et a priori / penes genus obiecti. et intentionem finis. et libidinem seu conatum uoluntatis maioris uel minoris. et cetera motiua. tempus et locum. et penes damna inde sequentia / que peccans prouidebat aut prouidere tenebat. **O**mnis actus / cuius finis intentus est peccatum mortale / mortalis est. siue intendat actu siue habitu. quod scilicet si operans interrogatur. cur hoc facit. et aduertens / tandem uidebit. ad hunc finem feci. **A**ctus qui alioquin non est mortalis. et fit propter fines solum ueniale / uideatur esse solum uenialis. nisi forte prestatuatur finis ille ut ultimus et quietus. et non solum ut incidens et minus principalis / actu uel habitu. **N**on omnis actus peccati / est fructio creature. uel usus eius. sed quibus est abusus solum uenialis. quibus mortalis. **N**on enim oportet / ut in omni peccato creatura prestatuatur

finis vltimatus abutentis ea. **C** Si q̄s mouet occasio aliter solū / ex pctō mortali / ad aliquē actū faciendū. nō oportet illū actū esse pctm̄ mortale. Secus si cā principalis huius actus / esset mortale delictum. **C** Diligi pōt deus ppter finem mercedis q̄ ipse est. vel putari ppter dicitur finē subordinatū sub vltimo fine. aut putari cām motiū min⁹ principālē venotaret. als nō. Similiter de euasione dānationis dicetur. **C** Bonitas naturalis cōsequitur ad ens. et hęc nō habet oppositā maliciā Bonitas x̄o et malicia morales de genere / sumuntur ex obiecto. Sed totalis bonitas moralis / specialit̄ pendet ex circumstantiis finis et aliorum similium adunatim Maliciam x̄o / ex vni⁹ illarum circumstantiarum carentia ponuntur resultare. Ceterum bonitates gratuita et meritoria / grā gratum faciēs opaf **C** Circumstantiarum alie sunt solū cōcomitantes actū. et hec addunt nec diminuunt ad pctm̄. Alie dicuntur informantes. qz ad actus vt moralis ē / integratio ē et informatōes / exiguntur et intrāt. **C** Multa ex genere mortalia sūt / quorū similia p̄nt effici bona / dū trahuntur extra rōnē suā. Quēadmodū tolere delictate de bono alterius / ē mortale delictū. Si x̄o fiat p̄ zelo iusticie boni cōmunis / cui strariū est tale bonū / ille dicitur virtus erit. **C** Plerūqz multa ex genere bona essent / q̄ ex aliq̄ circumstantia puerfa fiunt mala / et spēm moralem mutantia. **C** Nō om̄s delibētis / agit ex deliberatione. sic nec om̄s ignorans agit ex ignorātia. aut cōtemnēs ex contemptu. Potest enī aliq̄s progredi i actū primo tum motiū / dū actū delibētis qd agendū non tñ ex deliberatōe ager. sed ex extreni appetitu / et ex motu passiōis. Dicitur autem aliquis agere ex aliqua causa / quādo / si non esset illa causa / ipse ab agendo cessaret accipiendo large agere pro ut ad omittēre p̄tendit. **C** Duobus bonis ppositis / q̄nqz ad nullū obligoz. q̄nqz ad vniū illorū nō ad aliud. q̄nqz ad ambū / sub disiunctione solū. In quo casu nō tenetoz simpl̄ eligere maius bonū si sit mihi difficilius. neqz etiā si sit facili⁹. et habeat rōnabiles causas illud dimittendi. et aliud agendi. Exempla grā ad expiendā p̄p̄iam libertatē Quoniam ars p̄fecta

nō delibērat. sic ex virtute agit aliq̄s bene / quasi subito. sic ex puerfa assuefactione viciōsus q̄si repente p̄cipitatur in culpā Et ita male habituat in vicijs / vt in iurando / cupiscendo / odiendo / inuidēdo et similibus / fere temeret continue. sic virtuosus assidue merces crescit. vt v̄p̄ sit q̄ iustus ē / iustificet adhuc. et qui sordid⁹ est / sordescat adhuc. **C** Nullū desiderium rei illicitę / factū tantummodo sub p̄ditione actualit̄ vel b̄malit̄er adhibita. ē de per se mortale delictū. vt p̄ accidens tñ / propter appetitus sensualis cōmōtionē nimia. q̄ scienter dimittitur inualefcere ex talis desiderij continuatione libera / potest ip̄m inter mortalia reputari. qz qui amat piculū / peribit in illo. **C** Nullus agens bñ fm̄ omēs circumstantias / dicitur debet dare scandalū alteri. q̄ntūcūqz scandalū dicitur alius. Scandalū enī est dicitur vel factū minus rectum / plens alteri occasione ruine. Nam in via oīno recta / si quis ceciderit / non ex scandalo vie. s̄ ex p̄rio defectu pueniet. Solus ille scandalifacit acriter. q̄ aduertēs aut aduertēre delens / alios p̄iores esse ad peccandū ex mō suo agendi / q̄ sibi nō est in p̄cepto nihilomin⁹ ipe opari nō resistit. secus in casibus hic excludis. vbi malicia p̄pria ē scandalū gratis acceptū. vbi p̄terea nō est aduertētia nec esse debet de scandalo alterius. et vbi q̄s ad illud opandū tenetur. **C** Ille dicitur ex malicia sua peccare et scandalū accipere / nō ex actu alteri. qui informat / sufficiēt̄ de bonitate huiusmodi act⁹. nihilomin⁹ cadit in ruinā vt si ex voto religionis emisso. p̄ntes p̄ sufficientē de religionis p̄fectione informationē / se scandalifari q̄ntant. scandalū est s̄ nō iam pusilloz / s̄ p̄phariseoz. acceptū s̄z nō datum. **C** Quilibet ab omni actu cui non est astrictus aliunde / tenetur resistere. quando timet aut timere debet fm̄ vehementem coniecturam / scandalum pusilloz. quousqz de illo cōm̄pescendo diligentiam compleuerit. nisi forte pro communi vtilitate / vinctio spiritus sancti doceat / illud tunc agendū. vt christus fecit in publicatione veritatis sacramenti.

De superbia et vana gloria

AS

Regule

Appetit' glorie

si est de vera gloria et propter deum virtuosus est. Si de vana/citra deum et non contra deum, ut in bonis fortune nature vel gratie relatis est, tunc ex genere quod est more si sit ad finem bonum, ut pro emendatione infamie, aut pro magno bono educationis aliene, ille appetit' discretus est et meritorius. Si gloria sit falsa/et de peccato mortali/aut pro fine malo principaliter et ultimate tunc mortaliter est.

Presumptio/arrogantia/iactantia/et hypocrisis/generaliter et proprie sunt illis qui non conveniunt boni taliter se haberi si illa habere vel credit vel inordinate appetit, propterea semper habent errorem vel malitiam involutam, quibus veniale, et sepe mortale, secundum genus obiecti, et iuxta circumstantias intentionis et finis, atque ceterorum.

Presumens de rei misericordia quod salvabitur quicquid peccaverit/ et in peccato perseveraverit/ errat in fide/ si in iudicio per intellectum et in moribus mortali/ si taliter afficit per voluntatem absolutam, quod de adiutoria non oportet. Et ita distingui possunt in valde multis de intellectu et affectu, quod in hoc peccata variam naturam sortiuntur, ut dicantur vel errores, vel mali mores, vel vitiumque. **P**resumptio de multis meritis et gratiis/ falsa est et temeraria/ si non insunt. Si autem credat et sentiat quod ex se sunt principaliter/ impia est, quantumcumque prius haberent. **E**x si fingat iter eas habere quis glorie/ pestifera est atque phantastica presumptio. **C**redere et sentire quod ex meritis precedentibus aliquis bonum aut premium consequitur/ non est presumptio vel error/ si ad deum tanquam ad originale principium/ actu vel habitu solum referat. Deus enim miseretur/ cui miseretur, hoc est gratiam dat, ut ex illa/ aliam gratiam largiatur. **C**elare peccata sua/ non est ex se hypocrisis sed cautela prudens et debita. Secus si fiat hoc ex appetitu laudis false, aut alterius malicie principaliter, vel si ad malum finem ultimate referat. Secus etiam/ si per mendaciam operum vel signorum/ talis absconditio queratur fieri, quemadmodum si ad celandum peccata sue luxurie/ fingat se aliquis opere signo aut verbo/ luxuriam maxime detestari, et castitatem amplecti, cum sufficere

videat, ut illa non ostendat. Ita de supbia et ceteris posse dici. **P**resumptio arrogantia/iactantia/et hypocrisis, circa bona nature aut fortune/minus habent peccatum et periculum, quam circa bona gratie, postquam gratie gratum facientis, cum illa minus cognosci possit inesse. **P**ertinacia in opinionibus et actibus propriis/ per quam quis non est paratus corrigi/ danabilis et vix sanabilis est presumptio, et dicitur in rectoribus aliorum/ aut apud religiosum est, cuncta turbat et perdit.

Non est servitus sed libertas/ parere legibus, quoniam obligatio per votum aut preceptum/ ceteris paribus auget virtutis et meriti rationem, utrobique enim addit circumstantia bona, in voto/ latius, in precepto/ obedientie. **S**ubditi obligantur obedire superioribus in his dicitur/ respectu quorum sunt superiores, et dicitur regulas sue dominationis non excedunt. **N**ullus actus videtur ab homine prohiberi sub pena peccati mortalis alicui inuito/ etiam subdito/ nisi ad illud iam sit obligatus per legem divinarum explicitam vel implicitam, virtualiter vel in forma. Nam solus deus est qui habet imperium eterne vite et mortis. **S**tultum et iniuriosum pro superioribus est credere/ omnes institutiones factas quales videmus respectu subditorum/ obligare ad peccata mortalia sed sunt multe accipiende ut comminationes, multe ut monitiones, multe ut consilia, multa ut quaedam decetie et honestates et facientes ad finem consequendum, multe ut temporalis hanc vitam solum regulantes, et ad penam temporalem/ si transgrediantur solum obligant. **I**urans vel vouens in aliqua religione vel communitate/ adimplere omnia que pro regimine talis religionis aut communitatis ordinata sunt aut erunt/ non per hoc censendus est esse obligatus sub pena peccati mortalis ad observacionem illorum ad quam divina lex non vult taliter obligare, quod necessitatem lex taliter obligare intendebat, si recte et supponitur intendebat. **D**isplicet deo/ infidelis et stulta promissio. **I**nfidelis que non servatur. **S**tulta que discretionis sale non conditur. Propterea stultum est dicere quod de ingrediendo religionem consilium dum non sit, sed ad primam inspirationem ingrediendum. **P**otest sincero et recto consilio/ religionis ingressus dissuadere

ri. quibusdam ad tempus. alijs in eter-
num. Sic de plature susceptioe. aut sta-
tus & ginitatis diceretur. Aeramen mo-
destissimā cautelā in dissuadēdo / scim^o
erubendam. **Q**uoniam votū & iuramen-
tum / ad b^o p obligatoriuū sit et discretus
habet cōditiones implicitas. quarū ali-
quas inutile. aliquas vtile esset in iurā-
tio p expressum apponere. Una conditio
est / que reseruat superiorum autorita-
tem. Secunda q iuramentum non sit
aut vergat in deteriorē exitum. scilicet ad
mortale vel veniale peccatum / nūc aut
in posterum. Tertia q non sit in salu-
tis dispendium. hoc est in perfectionis
impedimētum. vt esset vouere nō intra-
re religionem. nūq̄ suscipere platuram
aut non loqui cum parētibz. & similia.
que licet possint licite quādoq̄ dimitti
non tamen passim iuramento aut voto
vallari. **Q**uando aliq̄s nec actu nec
habitu / per verba sua intēdit iurare. nō
est reus peritio apud deū / nec etiā apd
homines. si sufficienter hoc constiterit.
potest tñ de incauto modo loquendi / vel
scandalisandi vel asserendi / vel de inten-
tione fallendi culpari. Hoc facit pro re-
ligiosis / et quibusdā alijs / qui iurant per
botas suas. & per animā canis / irrazoie.
Et pro burgundis & affueris iuratoribz
preter omnē intentionē obligandi se iu-
ramento **I**nstitutiones humane / nō
debent tales interpretatiōes aspernari q̄
les iuramenta et vota / fm concordē do-
ctorum sententiā recipiunt. etiam vus
ferretur absolute. alioquin in laqueum
et magnum salutis dispendiū verteren-
tur. **S**i contēnere aliquā rem vt au-
toritatem superiorū / est ipsam vere vel
interpretatiue / nullā / aut vilem / aut mi-
nus iusto reputare. **O**mnis peccās etiā
venialiter contēmit / quāuis nō omis-
salis agat ex contemptu. sicut nec omnis
superbus agit ex superbia. et ita in alijs
multis. **C**ontēnens autoritatem su-
periorum / non ex passione vel fragilita-
te / vel ex ignorantia. sed ex contēptu qui
est pncipalis causa aut finis trāsgres-
sionis sue / reus peccati mortalis existit
Et dum quis dicit superiori in eo q̄ su-
perior. ego in respectū vestri hoc agā qd
inhibetis / alias nō acturus. **A**d eū

tationem peccati nō sufficit bene senti-
re & iudicare de agendis. nisi voluntas
et affectus tali iudicio conformentur.
Sufficit enim sepius voluntas ad ali-
qua / et illa taliter exequitur / ac si suus
intellectus taliter agendum diceret.
Super hoc / incontinentes circa quodli-
bet vicium / tam carnis q̄ spiritus / aper-
tum dant documētum. presertim in car-
ne euidentius q̄ in spiritu. propter dif-
ficilem reflectiōem super actus interio-
res et latētes. Et hec absconso / rebro
fallit etiā ipsos spiritualiter ambula-
re volentes. **P**onentes intellectum
literum vt talis est. ponēt consequēter
in eo peccatū proprie. Alij ad negligē-
tiam aut maliciā voluntatis / habent re-
ferre crimē omne suum. **N**ulla est ne-
gligētia vel omisso / cum nalk culpabi-
lis / absq̄ cōsensu vero vel interpretatiuo
comitante vl preuio. Quid aut sit cōsen-
sus interpretatiuo dictū est Et hec in ange-
lis & in adam / videt origo fuisse peccati.
Passio naturalis vt ira. amor. gaudi-
um. odiū. inuidia. fames. sitis. relectatō
desideriū / & similes. si fiant absq̄ omni
consensu / nullum peccatū sunt. si sō cō-
sensu / sed nō ex cōsensu / inter venia-
lia reputātur. Similiter de acibus ra-
tionis / tam in portione superiori. vt est
blasphemia. q̄ in inferiori. vt est appeti-
tus vindicte / diceretur. **S**i in prece-
pris penalibus pena sit addita per mo-
dum disiunctionis ad actum precepti /
sufficit penam soluere dum actus omitti-
tur / **S**i vero sit imposita pena. vt sol-
lum accessoria / & inducēs ad preceptū /
per solutionem eius non excusatur pre-
cepti trāsgressio. sed bene aliquando
compensatur. **J**udicare alterū tan-
q̄ malum / si fiat ex officij iudicio / et per
testes legitimos / nō est ex se malū. sed
virtuosum. etiam si per confessiōem aut
aliter / sciretur esse per iudicē innocens
nec p illud pateret effugium. quin suo
funderet officio. **J**udicare propria est i-
matione aliū ex aptis signis exterioribz
que nō pnt bñ fieri. nō ē ex se peccatū mor-
tale. licet quādoq̄ sit curiositas venialis /
quādoq̄ mortalis. dum homo ab alijs
melioribz aut rebz / nimis impeditur /
aut dum per hoc in superbiam erigitur.

Regule

Judicare alteri leui psumptioe / fm psumptioes exteriores / psum vel emetes / no e ex se mortale. **Sec** si fixa assertionone interiori vel exteriori illis fieret / i magni primi de dec / r mali. **Null** in vita iudicad / e tanq digno inferno. qm spiffis opaf subito. facta igit. no psona sunt a nobis iudicanda. **Zelotopia** q est vlt mes amor suspiciolus. non satis fides de re amata / r alie suspitioes mali uole. vt dñ aliq sp putat irrideri r falli. in qles qda melacolica. r qda ex religiofis facilliter cadit si no reprimant. sed addatur sensus liter. sunt vt plurimū mortalia delicta. aut mortalū delictoz vehmēs causa. **Idolatria** q est exhibitio honor / vte vt interpretatue aut at tributue diuini alicui creature aliter q sibi pot comperere. Et apostasia q est recessus a vera religioe. Et murmur contra diuinā puidētia. Et blasphemia deo indigna ascribēs. **Quē** sunt ex supbia intellect / nolētis se captiuare i obsequiū fidei. et tūc ibi est error in fide. **Aut** solū sunt p reprobationē affect. et tunc sunt malicie ex se criminales. licet ex circūstātijs dici possint qñq veniales. **Sic** est aliq honor diuin / p pte. aliq solū p attributōem aut pncipatōez aut analogiā. Ita fm b varie sunt spēs idolatrie. qda p pte. quedā solū analogice dicte. omnes tñ ex genere suo mortales existit. vt i innocentiōibz demonum. In astrologia de iudicijs circa ea q tepēdet pure ex libero arbitrio. In necromācia et pyromācia. r generalr in supstitiōibz omibz prohibitis atqz nefarijs. quaruz effect / neqz a miraculo / neqz a natura / rōnabiliter expectari pfit. **Nulli** facient quod in se est (hoc est bñ vtenti) dñis tñ iā habitis / vte vt in necessarijs ad salutē / siue sint illa credenda siue operanda. **Volēs** credere / r fantasias ad oppositū fidei tolerans inuit. sic in pletrsqz videre est / no est ifidelis. s; meret. Ita vt volente penitere r vti diligere / aut aliqd bonū facere ex affectu. quē in dispositio corpalis impedit / pro regla dicere. **Tollat** supbia a viris deuof et abstractis. qz sentire solatiōes spūales in affectu / no est signū infallibile qz caritas in fit. sicut eorum carentia. carit

tatem deesse non concludit. Nam assue factio et complexio / aut diabolica illusio cause sunt / cur tales affect / qñqz vel in sunt vel no insunt. **Adorans** a dozatōe deo debita absolute. idolū vel dyabolum transfigurantē se i angelū luc / seu xpm. a mortali crimine neqz excusari. **Neqz** hic ignorātia inuincibilis locū habz. sed probandi sunt spūs si ex deo sint. **Sec** si sub pditione implicita vel explicita / hec adoratio fieret. vbi probabilis piectu / ra de sic agendo cōtingeret. quē admodū hostiā non sacratā. imo lapidem hostie si milē / casus aliqz licite faceret adorare. **Spia** intentio faciendi r tenēdi fm intentionē ecclesie / si no excusaret mltos ex christiāis simplicito / idolatre cēserentur in adorationibz imaginū. citius pulcre qz turpis. et veteris qz noue. qñ nūmine aliquo ille magis. qz alie repletē.

De inuidia.

Inuidia que est

Inoloz de alieno bono / vel gaudiū de malo / ex genere suo mortalis est. quia ptra caritatē. et pstrim si doloz sit de bonis spūalibz. **S; ex** defectu deliberationis vt in primis mortū / vel ex malicia cōplexionis melacolicē / aut qz doloz ille trahit extra gen / iudic / p non esse mortalis. vt dñ dol et aliqz ex iusta causa / et sine bono. **Detraction** q est diminutio fame alterius occulta. vel diffamatio q est publica. vt contumelia r exprobratio q fiunt in facie ei / q ledit sunt ex genere suo mortales / si dāmnū vel dedecus sit notabile. r si non trahantur extra propriam ratiōem. vt si fiant ad cautelam aliorū ne seducātur. aut p bono reipublice vel cōmunitatis alicui. aut pro correctōe fraterna. **S; apd** im pfectos ista bñ agere. s; alios recte icrepare. sic se digne laudatē. **Si** callimū ē.

De ira.

Ira per zelū que

Iest de malo culpe. dicit ex se laudabilis. s; ex mō prosequēdi pte fieri vitupabilis. dñ nec tps nec locū nec modū nouit obfuarē. psum qñ pertinacie conūcta est / et turbantium seditio / num magis adductiua. qz sedatiua.

Ira que est motus dicitur ad inferendum vindictam pro malo sibi vere illato. si sit secundum ordinem non est de se vituperabilis sed reducitur ad iram seculi. ut in iudice vel pro iudice. Secus si ex libidine pro vindicta et principaliter. vel si iniuria non sit vere facta. sed ita leuiter et irrationabiliter estimatur. Ira est quoniam naturalis passio. ut in melancholicis et colericis. Quoniam primo motus. Quoniam sola impatientia. absque appetitu vltimoris vindictae. Quoniam refrigeratio quedam caritatis erga proximum. contra odium. In quibus casibus aut nullum est de se aut veniale peccatum. Ira quae est appetitus de liberata vindicta proprie. propter autem contra iuris ordinem. et se et ut sic est mortalis. praesertim si vindicta sit notabilis detrimenti.

De aecidia.

Aecidiam dicitur

mus esse tedium interni boni. Que ex genere suo venialis est quia contraria non caritati. sed eiusdem feruori. Fit autem mortalis dum pro ea aut ex ea mortale crimine incurrit. ut ommissio eorum quae sunt de necessitate salutis. aut despectio de diuino auxilio. aut sui ipsius interfectio. Sola negligentia mortalis est pro qua id quod sub precepto cadit omittitur. Quis cum pabilior in exercitijs spiritualibus et hierarchicis ut in missa. quam phanis. Cum sanctum vite contemplatiu et studiose debet homo quantum ex se est magis appetere quam officia vite actiue. praesertim cum obligatio imminere tamen manifesta necessitate. aut superioris precepto rationabiliter accedente dimittendum est otium pro caritate proximorum. Inhabilis prolixus ad otium contemplatiue laborat ipse exteri ad sui aliorumque profectum. Et si aliquis ad vtriusque valet velut ambidexter magna profectio est. et mixturam hanc statu penitus indiget optima iudicamus. Euagatio mentis tempore otio nis ex precepto debite si fiat ex deliberato consensu atque teneatur illa sola interitum pro intentione debita orationis. et facit ut pro ceptum non sufficienter adimpleatur. nisi tunc sus uteretur quod pro euagatione hanc infectum est. Quod tamen fieri aliquando neque debet neque expedit neque potest ut in missa. aut dum hora preterit. Ubi dum euagatione quantum cumque multa sit ex deliberatione tenere

non volumus tunc habitualis primaria et virtualis intentio probata de oratione ut debemur ingerit una manet. Exemplum est de pegnatione. Conuersio cordis ad deum tempore orationis quibus sit laudabilior ceteris partibus si secundum verba et sensum orationis fiat. attamen istud non est necessitatis quod de illitteratis constat. et in perfecte contemplatiuis etiam non raro est. Impatientia et languida mollicies et effeminata compositio et mutabilitas ad omnem ventum sunt et se vituperabiles et in culpa mortalem vergunt dum exinde ea quae iussa sunt fieri vel eorum scilicet veritas vite doctrine atque discipline relinquuntur. Tedium boni. pueniens ex difficultate operis. aut ex malicia complexionis absque culpa propter in iohanne quam in petro auget meritum et laudem iohannis. si et dum in ceteris ipse cum petro equaliter operetur. Difficultas in opere virtutis ex assuetudine vicioz proueniens propter de se diminuit rationes laudis et meriti quam augmetur. Tamen male habituatus quoniam nisi ex maiori conatu operis simile ad bonum habituatum proficere nequit magis inde redditus incidentaliter comedandus. Pusillanimitas quae quis in iudicio superioris sui prudentioris reputat se minus iusto obligari ad aliquid faciendum. et pertinaciter refugit officia a superiore imposta ad inobedientiam superbam imputatur. quia iudicium suum nimis preferret. et inuitur prudentie proprie. Secus si ducatur propria lege spiritus sancti de qua debet esse certus. Secus praeterea si sciat periculum suum euidenter de quo fides facere superiori satis nequit.

De auaricia.

Auaricie obiectum

est immoderata possessio. Quod ex genere suo non videtur esse mortale vniuersali. Sed in mortale transit dum ex deliberatione efficaci et absoluta appetitur vel quoniam vel rapiuntur aut retinentur aliena inuitis dominis. quicquid modo fiat. clam vel palam. vi vel fraude. consilio vel auxilio. praesertim si res sit notabilis detrimenti. Dum appetitu suffocata ratione et a dei suatio penitus impediatur etiam licita vel propria bona nimia libidine vel solitudine appetitur. querunt seu

Regule

retinent. quasi in eis spes toti⁹ auxiliij ve-
lut in teo ponere/ mortale e. Quia aua-
ritie specie ap⁹s ob hoc appellatur idolor-
feruitute. **N**on debet aliq⁹s dici tene-
re rem aliena inuito d⁹no/ q⁹uis nesciente
quando d⁹min⁹ presumitur rōnabile cō-
sensur⁹ ex familiaritate. vel aliunde. dū
sciuerit. Aut si iuxta dictamen recte ra-
tionis/ ita debet sentire. que admodum
in extrema necessitate. aut dū cū nota-
bili terrimēto reddentis. et cū modica
utilitate recipiētis/ alienū tūc reddere
quod dānū sub pua expectatiōe pōt eui-
tari. Nullus p⁹erea gladiū arreptū di-
ceret reddēdū in man⁹ d⁹ni dū fuit. q⁹q⁹
illū instātus repeteret. **S**ub furtibus
aut sacrilegis aut raptorib⁹ cōprehendū
tur/ quo ad crimis eq⁹litate/ quicquid
sit de restitutione faciēda. ipsi aduocati
fouētēs cām quā credere debent iniustā
aut per culpā perdentes iustā. Et medici
infideles. Et iudices mali. **E**t prelati
qui p⁹ficiūt officijs publicis et beneficijs
presertim curat⁹ illos quos scire debet
esse raptores et an⁹s restrictiores. b⁹nis
spretis. Ipsi p⁹sius consiliarij d⁹noz/ ad
fallias iniustas. Et general⁹ qui talia
agūt. aut p⁹sentūt agentib⁹. **A**dquire-
re med⁹s illicitis/ illicitū est pl⁹ vel mi-
nus/ iuxta maliciā medio⁹. varie insup-
fm naturā p⁹tractū in adq⁹rendo. **I**ta
vt q⁹q⁹ transeat res in v⁹ d⁹minū pec-
cantis/ q⁹q⁹ nō. **C**ontract⁹ enī q⁹ndoq⁹
iurta⁹ diu⁹ iure vel hūano. q⁹q⁹ p⁹mit-
titur. vt infra dicendū est. **S**ymonia
que est studiosa voluntas emēdi aliquod
spūale v⁹ annexū spūali/ stat q⁹ de gene-
re suo est mortal⁹/ plus vel min⁹ p⁹rie v⁹
improprie/ iuxta naturā ei⁹ q⁹d dicitur
spūale. **T**epalitates enī ecclesie/ q⁹uis
er⁹dicatē sūt. p⁹rie tñ spūales nō existūt
nec symonie nomē. nisi positio iure reci-
piunt. **I**n actib⁹ q⁹ sunt symoniaci sol-
lo iure positio. cadit p⁹scriptio. vt in re-
ceptione moderata pro sigillo. aut litte-
ra. aut sustentatiōe ministro⁹ in colla-
tione ordinū. in alijs non ita. **F**aciēs
aliquod opus spirituale. et inde merce-
dem temporalem expectans. aut econtra
quasi vnū sit rationale p⁹casū alteri⁹/
symoniacus est. aut iesita corde vel ore
vel opere. **D**icitur autem temporale/

quicquid potest precio tempali cōpari
vt est obsequiū curialium. et similia.

Sustentatiōne suā moderatā in tēpo-
ralibus/ aliunde nō habitam/ si q⁹s expe-
ctat ex ope spirituali/ nō incurrit ex hoc
symoniacā p⁹auitate. quia dignus ē ope
varijs mercede sua. **L**anceat tñ turpis
questus et scādalosus. et intētionis o-
culus p⁹fectur incorrupt⁹. vt nō ibi statua-
tur principalis finis in mercede tpall.
sed subordinatus ad v⁹. aut nō p⁹tra v⁹
Ita de p⁹dicatiōe/ imo de dilectiōe v⁹
sup oīa/ dici poss⁹. et de b⁹ncio⁹ appetitu.

Symoniaco ex pacto vel ope/ nullus
ius adquiret in b⁹ncio vel fructib⁹ eius
quin restituere teneat. secus si steterit i
sola voluntate. q⁹ iā nō diceret studiosa.
Simil⁹ de hereticis puniēdis distingue

De ludo facillor⁹ de torneamentis/
de vsuris varijs et palliis/ dicit iurista
rum plures/ irritatos ab ecc⁹ illi esse
contract⁹. Secus in meretricio. et b⁹ncio
nati. et symonia interiori. in missis can-
tandis. et alijs quib⁹sdā. vt forte in cle-
ricis mercaturas aut medicinā aut ad-
uocatiā/ absq⁹ dispensatiōe exercētio.

Beneficiatus iusto titulo/ si simple-
omittat diuinū seruitiū in omnib⁹. non
videt⁹ adquirere ius in fructib⁹ ap⁹ v⁹

Multa sufficiunt ad hoc/ vt aliquis
faciat fructus sui beneficij/ esse suos/ in
foro exteriori. imo et q⁹ restituere non te-
neatur. que animā a peccato mortali nō
liberant. vt intrare subito cert⁹ horis ad
ecclesiam. et intētionē solum questuosa
et similia. **S**i certa bona beneficiat⁹

habeat instituta p⁹ paup⁹ib⁹ et illa cōsu-
mit ad alios vsus/ ipse ad restitutionē
obligat. **S**ec⁹ si totū sit cōmissum fidei
sue. vbi et si peccet grauiter et sacrilege q⁹
q⁹/ abutendo tonis illis luxuriose. tñ re-
stituere nō tenet. **S**i teneat q⁹s plura
b⁹ncia ex dono superioris/ in casib⁹ nō ex-
cusantib⁹ hanc pluralitatē/ peccare pōt
vterq⁹. conferēs p⁹ indiscretionē. **R**eci-
piens p⁹ ambitionē. **A**mbilominus occu-
pans restituere p⁹cepta nō tenet. **S**i nē
si peniteat et p⁹ futuro p⁹uideat/ nō erit ei
salus. **Q**uantūcūq⁹ multa b⁹ncia
aliq⁹s teneat autoritate superioris/ illa
posiūt dici vnū b⁹ncium. sicut plures
tunicæ in magnis frigoribus vna tūica

et hoc vnitatem morali, si illa oia non sint nisi ad sufficientem vnitatem status occupantis, secluso scandalo, et impossibilitate officii p se vel aliu non existente.

Beneficium datur, ppter officium, non quidem in dicendis horis solum, alioquin duplex officium ad duplices horas obligaret. Sed officium est, quicquid ecclesie et proximo pdest, sicut magis beneficium est magis obligatum.

Si omni circumstantiis hinc inde pensatis, iudicare debeat prelatus petrum esse sufficientiore non tabiliter et simpliciter ad hanc curam obtinendam, et tunc scilicet insufficienti peccat mortaliter, quia non habet rectum oculum. Secus si non sit notabilis differentia.

In collatione beneficij, presertim non curati, haberi potest respectu licite ad obsequia licita et honesta alicuius, et ad genus et ad spem proficiendi in futuro, et alia multa, dum tamen intentio principalior et finis sit deus, et utilitas ecclesie, et scandalum euitetur.

In sufficienti ad obsequium ecclesie presertim de quo non est spes breui profectu quo cunctis si promoueri queat, peccat mortaliter, et eum promouens similiter, si hoc scire tenebat.

In moralibus id quod modicum est, pro nullo reputatur, tamen dicitur modicum, quod pauperi non parum. Nec in super modicum dicendum est apud deum, illud quod efficaciter et principaliter inducit aut induci queritur ad aliud quam debet. Secus si parum sit incitamenti, et velut occasionalis intentione recipiens et dantis. Secundum hoc quantificet muneris receptio in iudiciis et prelatibus.

Raro licet alicui queat vere prelatum, sic raro contingit, ut aliquis possit absque presumptione iudicare se tales qualis dicit apostolus oportere episcopum esse. Tamen necessitas euidens ecclesie, et probabilis coniectura fide faciens de sufficientia sua, possunt appetitum tale, aut exasabile aut laudabile efficere. Liberi potest homo litterarum licentiam in sua scientia, quam prelatum appetere. Secundum itaque erigit perfectionem in gratuitis, de qua non ita licet presumere, sic de eruditionis qualitate.

Dum curatus baptizare puer sine pecunia, aut sepelire mortuum pollet licet alicui graue periculum in mora videnti, dare pecuniam, non est precium, sed in

tentione reparationem suam redimendi, pecunia tamen iuret cum curato, non in dominium eius, tanquam vere data sit, sed in conditione, reberet ipsa restitui. Simile de prelate et iudice damus iudicium in eis que gratis ministrare deberent.

Studium litterarum presertim autoritate superioris, et ad proficiendum pro se et alijs in posterum, non ad oculum vel curiositatem susceptum, excusare potest prelatum vel curatum a residentia personali pro tempore ubi de vicario sufficienti prouisum est. Alioquin studere est se mercenarium, et lupum ouibus exhibere.

Ad vigilias mortuorum, et alia suffragia, que in ecclesijs secundum distributiones quotidianas instituta sunt, beneficiarius studens, aut legitime absens, non tenetur.

Horas canonicas adaptare horis diei, ut primam primam, tertiam tertie, quauis singularibus personis sit congruum, non tamen necessarium. Horas enim quasdam preuenire vel subsequi pia intentione seu utilitate fas est, ut de seculo dicere matutinas pro mane sequenti.

Al in ecclesie sue curam suus est principalior titulus, aut quam actualiter incolit beneficiarius, regulariter insequi debet, nisi dispense, vel superioris autoritas, vel paupertas, vel pia conuentus charitas atque utilitas.

Usuram proprie dictam, que iuris diuini et naturali contraria, et de se mortalem culpam habet, est aliquid recipere ex pacto, ultra sortem. Sortem vero estimam appellatam, in qua habet in re, per venditionem, et emptionem, aut alium modum, secundum quem transit dominium rei in eumentem, et fit sua.

Quia ius vtendi pecunia ad tempus vel pro tempore, non transit in aliquem, absque eius dominio, propterea in materia pecunie, comodatatio et venditio coincidit, et illic sepius usura collocat. Tamen enim aliquis pro re iam sua, aliquid dare compellitur.

Recipiens ad usuras necessitate compellitur, sub intentione dandi illud quod est ultra sortem tanquam suum, et ad redimendum reparationes suas et damna, non videtur mortaliter delinquere, quia nec proprie cum usurario danabiliter exigente participat in crimine. Sed nec pro hoc ius habet usurari in dato, obstante ecclesiastica autoritate, que receptio habet irritat.

Omnia fere contractus usurarius ex genere potest

Regule

per piam intentionē dantis & recipiendū
transferti a suo genere / in opus pietatū .
vt si causa succurrēdi principalit̄ indigēt
tie p̄mi ex vna parte . et p̄seruādi se
indemūē ex altera . p̄tat aliq̄s vltra for-
tem . nisi infra tale tempus sua fors ei
deur . sic q̄ mallet teste conscientia / suā
fortem apud se manere n̄ sic . sine illo p̄e-
cio . q̄ tunc cū tali p̄eicio eandem recipe-
re . ob damnuū certum v̄l probabile quod
ex solutiōis dilatiōe foritur . **S**icut in
redditiu censualiū recipiendis p̄ dños
certis termis q̄nc̄ pena pecuniaria im-
ponit nō soluentib̄ die assignata . ita po-
test aliq̄s recta intentiōe et p̄ securitate
solutiōis / tale statuere in p̄ticulari p̄tra-
ctu vel p̄essione ad terminū . Est autem
pie intentiōis illius signū . si mallet credi-
tor id q̄ cōcessum est / die statuto v̄l p̄ri-
cipe / q̄ terminū elabi vt emendas lu-
craret . Sic de ementiū redditus sub li-
bertate redimēdi iudicam̄ . **V**enditiō-
nes ad terminū & ad temp̄ / cariori p̄cio
Similit̄ cōmutatiōes in quib̄ p̄ dñi
gentiā vendētis / res i nullo melioratur /
cui tñ certū lucr̄ affert / absq̄ p̄iculo dā-
ni . sunt frequētius p̄tā mortalia . q̄uis
nō semp̄ vsura p̄prie dicta . **I**n guerris
faciēdis q̄ malis innumeris plene sūt .
nunc ad istos innocētēs / nūc ad illos / so-
la vtilitas reipublice eas excusat a mor-
tali . que vtilitas est vniū ciuū cū p̄im-
cipe & adinuicē . & vsuatio patrie . aut eui-
ratio damni publici notabilē p̄ior q̄
sit damnuū p̄ticularē ex guerra pueniēs .
Guerre iniuste / scite esse tales . aut q̄
tales debent iudicari / nō excusant a furi-
tis . ab homicidijs et rapinis / q̄n restitu-
tionē / aut emēdas fieri necesse sit / q̄ntū
erit possibile . **S**eruitutes p̄p̄oz in eis
que nō sunt p̄tra legem dei & nature / po-
terunt ex suis vel pat̄r̄ meritis . vt con-
spuatiōib̄ & rebellionib̄ / rōnabiliter
introduci . vt tallie q̄dam . angariatiōes
et similia . sic iudeis postulantiū reges
dñis imposuisse videt̄ . **A**ceptio p̄sona-
rū in gubernatiōe reipublice / & generalit̄
apud omnē iudicē & principem de se illicita
est . nūc mortali . nūc venaliter . et cir-
cūstantijs & abiecto . & policie cuiuslibet /
maxime turbatiua . Non est aut̄ acceptiō
p̄sonaz nisi vbi rebitū est & paritas vtro

biq̄s . Quia in gratijs faciēdis . vnum
capere . aliud dimittere . non est acceptio
p̄sonarum . aut si res non sunt pares .
Retinere tributa & subsidia rōnabilē
introducenda . p̄ius est furto simplici i sub-
ditis . Et exigere violenter aut fraudu-
lenter subsidia indebita a subditis per
principem / rapina damnata est . Quan-
do autem hoc est . et quādo non / genera-
li regula tradi nequit . **C**onmutatio mo-
netariū potest esse par aut maius delictū
ex se . q̄ esset in casu falsam aliquā fabri-
care . quoniā fm̄ damnuū reipublice / op̄
tale quodlibet / assumit modū culpe . **E**x
si princeps dicat se dñm monete esse . sit
ergo dñs bonus dispensator . nō tyrannus
dissipator . **O**mnia sunt principis . nō
quidē p̄prietario iure . nec pro se . sed p̄ ne-
cessitate reipublice . Et quid mir . cū ne-
cessitas facit / p̄sonē etiā singulari / aliēa
esse sua . **O**mnia bñficia sunt pape tan-
q̄ ordinatori sup̄mo . non tanq̄ dño aut
possessori . imo nec tanq̄ immediato disp̄-
satori . regulariter & vniuersalit̄ . nisi plato-
rum inferiori iniquitas / aut manifesta ec-
clesie vtilitas / casibus certis istud exige-
ret . **A**b vsurarijs & raptorib̄ quos cō-
stat ex alio iusto nihil habere . stipendia
seruitorū suscipere nō licet . sub pena resti-
tutionis faciēde . & p̄ticipationis in cri-
mine . **A**b vsurarijs & raptorib̄ quos
habere constat aliud ab vsuris & rapinis
sufficienter pro sustentatione tot seruito-
rum / v̄puta quattuor & nō plurium / po-
test seruitorū sibi necessariū v̄n̄ ex illis
quattuor / stipendia obsequij sui recipe-
re . aliter non . **N**on dimittit̄ peccatū / nisi
restituatur ablatum . hoc est nisi volun-
tas efficax restituendi assit . dum possibi-
litas et oportunitas accesserit . & prout
sapiens p̄sertim confessor platus / deter-
minabit . vt q̄ veris tomis si supersunt
aut hereditib̄ suis / aut si fieri nequeat . qz
non sunt aut ignorātur / in pios vsus re-
ferantur ablata . **N**emini de bonis al-
terius ipso inuito licet ducere statum /
v̄ltra parcam necessitatē sui et suorum .
maxime vbi poss̄ laborare . aut etiam in
casu mendicare . propter hoc / bonorū om-
nium cessionē / pro finali remedio / iura
constituunt . **F**ur aut raptor / nō solus
tenet restituere ablata . sed damna inde

Similiter retentores testamentorū. aut plus iusto differentes eorum completōnem in graue iacturā animarū. **N**emo de necessarijs suis simpliciter tenet elargiri/ immo nec de necessarijs fm statum suum. sed nec de supfluis suis vt sua sunt sub pena peccati mortalis. nisi vbi grauis necessitas circa alterum ipso presume re debente q̄ alius non succurret/ immi neret. **N**ecessitas enī extrema proximi/ p̄ferenda est soli decētie proprii status. q̄n̄to magis superfluitati. **S**cienter di mittere superflua sua/ notabiliter consu mi per putrefactōnem aut alias/ potius q̄ in vsus pios ipsa largiantur/ vitā cul pa mortali aut nunq̄/ potest excusari. **T**hesaurizare de se non est illicitū sed p̄uidum. q̄ suis et circumstantijs potest fie ri criminale. vt si sit ex alieno. aut desperā do de diuino auxilio. aut in grande preiu dicitum reipublice. aut si alijs peunitibus non succurrit. **V**endere rem carius q̄ empta est/ si notabilis sit excessus in lu cro/ oīnibus miserijs et piculis et indu strijs hinc inde compensatis/ est regulari ter de se malum. et peius si propter indi gentiam proximi hoc fiat. **E**t si res vendi ta ex sua industria meliorem conditiōem nullam adepta est nec in se nec extrinseca consideratiōe. vt quia propinquior. et ad vsū facilior. et similia. **D**efectus rerū vendendarum/ quos quilibet ad extra p̄sumitur cognoscere de facili/ sicut nec abscondēdi sunt fallacibus cautelis/ sic nec eos dici necesse est. presertim quo ad fori extrinseci iudiciū. et quo ad deum etiam si precij quantitas proporzōnabiliter ad defectum minuatur. **D**amna que ali quis non ex culpa et negligentia sua mer cando incurrit/ potest vendendo deduce re. **P**resertim si damnū sit pertinēs de se et quasi regulariter ad mercaturam. alio quin non oportet. vt si venditorum mer ces/ ignis fortuitus assumpserit. **S**ecus preterea vbi ex culpa vel sponte/ aliquis merces defectuosas p̄duxerit. vt in equis et mulis fieri solet. sed non licet vt vendā tur pro integris. neq̄ deus irridetur. **C**um deceptiōe vltra medium iusti pre cij cōtractum inicitum/ leges intermunt.

In alijs vero casibus etiam si peccent v̄ dentes res suas enormiter/ tamen restitu ere nō tenentur ementibus. quātum regu lariter occurrit iudicandum. **L**egiti me prescribens in re prius aliena/ illam neq̄ quo ad forum exterius neq̄ quo ad deum reddere cōstringit. **S**ecus si fraus in prescribendo fuit. vt defectus bone fi dei. que fraus si pateat in iudicio exte ri ad reddendum prescribens impellitur quātō magis apud deum si lateat aut pa teat. **D**etractores carundem rerum/ si conspirent ad inuicem q̄ non nisi pro ta li precio notabiliter excessiuo merces su as tradent/ ipsi quo ad forum exterius si sciatur. et quo ad interi⁹/ damnādi sunt. **S**olutō decimarum sacerdotibus/ est de iure diuino. quatinus inde sustenten tur. sed quorā hanc vel illam assignare aut in alios redditus commutare/ positi uī iuris existit. **I**n redditibus ad vi tam emendis/ aut gregibus ouium pre standis ad medium lucri. sic in mercatu ris/ sic in similibus regulariter contracti bus qui non penitus ex vno latere clau dicant/ quia videlicet ad vtrumlibet nūc lucrum nunc damnū imminet/ nunc ven denti nunc ementi/ nulla videtur esse ma licia de genere. sed circumstantijs alijs ve stiri male posse/ nullus nescit. **T**am p̄siores/ pro centum francis reddētes cer tam quotā in fine anni/ cū integra pecu nia. et similiter mercatores. difficile est ab illicito contractu liberare. nisi bonifica uerit hos contractus causa pia. quod fie ri nonnunq̄ posse non negamus. sed se curius est oppositum. **R**ebus que vsu peiorantur/ a rebus insuper quarū vsus absq̄ translatiōe dominij fructum affert certum/ licitū est precium locationis ad i pisci. **E**mptionem decem solidorum ad perpetuum supra fundum aliquē cen tum librarum/ aut sub obligatione totius magne hereditatis/ difficile esse dicūt aliqui per directum iustificare. per indi rectum autem/ posset aliquis totum fun dum vendere pro viliori precio. **P**ostea ipsum cariori recipere. vsq̄ ad deductiō nem illorum decem solidorum. **S**e quitur de Sula.

De gula

Gula que est appetitus immo-
deratus comedendi non compe-
tit ex suo genere quod sit mortalis
nec etiam delectationi inde con-
sequenti. **F**it autem mortalis tripliciter.
Aut si comestio est contra prohibitionem vel
votum. siue hoc sit ratione cibi seu tempo-
ris. seu loci. Aut secundo. quando aliqua
que fieri precepta sunt. ob gulam scien-
ter. vere vel interpretatiue. omittuntur vel
perpetrantur prohibita. Aut tertio denique
quando corpus aut ratio notabili detri-
mento. per gulam. scienter vere vel inter-
pretatiue. pregrauatur. **I**n mortalibus
ille dicitur interpretatiue scire aliquid. quan-
do. etsi actu scire negligat. scire tamen de-
bet. et discrimini non semet obijcere. Vo-
camus insuper scientiam. non per demon-
strationem. sed per vehementem et proba-
bilem et coniecturam. **I**eiunium ecclesie
vel alteri abstinentie. nemo cum notabi-
li et precegnito grauamine sui corporis
et vsus rationis obligatur. secluso scanda-
lo. Nemo tamen leuiter sibi fingat graua-
mina ex ieiunij abstinentia. quonia ex ip-
sa. pauciores pereunt quam ex gula. **P**ueri
et senes et pregnantis et nutrices et infir-
mi. et pauperes non habentes unde semel
refici possint. et laborantes non habentes
aliunde statum competentem. et itinere
rantes auctoritate prelati. et alij consuetu-
dinem dyocesis in qua sunt insequentes
ab ecclesie ieiunij regulare ius excipit.
Votum carthusien de non esu carni-
vorum insuper aliorum religiosorum de
multis obseruationibus duris alias lici-
tis. votum denique particularium persona-
rum de certis cibis non edendis in eter-
num vt de capite. in certis casibus neces-
sitaris extreme probabiliter si vota hec te-
nerentur imminetis. debent immutari.
Non enim licet alium contra dei prece-
ptum occidere. quanto minus seipsum.
secludimus tamen in omnibus scanda-
lum pusillorum. **D**eterior atque pericu-
losior est abstinentia immoderata. quam vo-
racitas aut ebrietas. si dicta abstinentia

vsque ad turbationem cerebri et vsus ratio-
nis. notabiliter et scienter vergat et addu-
cat. **P**eccata regulariter quanto sunt
spiritualiora. et quanto sunt sub maiore
specie boni palliata. tanto periculosiora
sunt et a sanatione magis distant. **H**abentes
impedimentum de non ieiunando
legitimum. quod non est exceptum a iuri-
bus per expressum. securius agunt. quam
quod non sit necesse. si dispensationem prela-
ti quesierint. et que secrete agant id quod
agunt. ne alij scandalisent. **C**haritas
frangere concedit comestionem alias illi-
citam. quandoque propter hospitem. quan-
doque propter infirmi consolationem. quan-
doque propter obsequium prestandum. vt
in seruitoribus monachorum. et etiam
principum. pregustando. et etiam pregu-
stantibus cibos. eorum esus conceditur.
Preceptum de ieiunio ecclesie. potest
aliquando seruari. dum contra deum mor-
talis gula committitur. Sic in multis di-
cendum est. **E**brietas tunc mortalis est
et generaliter omnis delectatio cibi et po-
tus. quando aliquis tanta libidine come-
dit et bibit. que postponit deum. sic que
etiam dei preceptum vno modo vel alio
debet a seruari. nihilominus a tali de-
lectatione non cessaret. Secus si delecte-
tur etiam ex consensu libero. contra deum.
non hoc facturus si deus prohiberet. tunc
enim vel nullum est. vel tantum veniale de-
lictum. Et habet hec regula in multis alijs
materijs. vtilem locum suum. **P**roba-
bile est comedentem ter in die ieiunij si-
ne causa. non esse preuaricatore. prece-
pti in tertia comestione sicut in secunda.
quamque oppositum tenere sit securus.
De comestionibus specierum et similibus
consuetudo teneatur. et delectationis ni-
mia libidovitetur. **I**nebriare alium sci-
enter vt vsu careat rationis in eius nota-
bile detrimentum. peccatum mortale est.

De luxuria

Luxuriam ex ge-

nere suo mortale dicimus. propter

corruptōnem generatiue virtutis maio-
rem q̄ nutritiue ac minorē eius necessi-
tatem. et quia cōtrariatur huic precepto.
Non mechaberis. et vt per bona mari-
monij/actus iste queretur excusari. **C**ō-
sensus in delectatōnem luxurie circa ob-
iectum sibi prohibitum. est mortale pec-
catum. siue sit in cogitatione. siue in ver-
bis. aut in visu. aut tactu. aut nutribus. aut
operatōne. Quāobrem familiaritas ma-
gna hominū carnaliū mutuo. p̄sertim ad
nudū. q̄ntūcūq̄ sint eiusdē generis aut
secus aut diuerse. etatis/piculo. prima est
ideoq̄ vitanda est. **G**rauitas peccato-
rum luxurie et genere sic ordinat. fm gra-
uius et minus graue. q̄s et circumstan-
tijs possit eorum grauitas aliter variari.
Bestialitas cum brutis Sodomia cum
eodē sexu. aut in vase non ordinato. **H**ol-
licies secum. **S**acrilegium dicarari. **I**n-
cestus parētū. **S**uprum virginū. **A**dul-
terium ligatorum. **F**ornicatio solutorū/
Luxuria generaliter. **C**icitum est suā
castitatem sicut propriā vitam defendere
vim vi repellendo. **D**electatio viri cum
vxoze licita est causa prolis. causa reddē-
di debitum. causa preseruatōnis ab incō-
tinentia prohibita. **E**t si sola delectatio q̄-
ritur. infra metas tamē vinculi matrimo-
nialis. sic q̄ extra nō quereret. neq̄ sit cuz
circumstantijs aliunde prohibitis. illud
aut nullum aut tantū veniale peccatū est.
Axoratorum alter peccare potest mor-
taliter in matrimonio. si cum detrimēto
notabili prolis concepre aut generande
scienter fiat. vt tempe menstruoꝝ. si extra
vas. si cum desiderio absentis quasi p̄sen-
tis alterius nō sui. si principaliter ex cau-
sa aut ex fine mortaliter noxijs. **F**acili-
us est sepe ab ope carnali totalis abstinē-
tia sicut in virginibus et viduis. q̄ mode-
ste maritalem copulam exercere. sicut fe-
bris potu. et ignis flatu. et pruritus attra-
ctu tandem magis succendūtur. **Q**uia
corpus sacerdotis si vxozaret esset vxoris
sacerdos qui totus esse debet domino cō-
secratus. et expeditus a cura rerum fami-
liariū. et solutus legibus ciuilibus. et ora-
tioni iugiter vacare. ratōnabiliter astrin-
gitur voto castitatis.

De preceptis de

Obligere deum super **C**alogi.
omnia ex toto corde. et tota ani-
ma. et ex tota virtute. quātum
sufficit viatori ad salutem. est
taliter affici ad deum. actu vel habitu. q̄
dei amicitia. cuiuslibet alterius rei dile-
ctioni anteponit. Sic q̄ pro nulla dile-
ctione sui vel alterius. charitatem dei vel
let deserere. p̄ transgressionē cuiuscūq̄
precepti diuini. **N**emo fm legem tene-
tur potius eligere annihilatōnem seu dā-
natōnem eternam. q̄ peccare mortaliter.
Necrum quippe potest eligi licite. stan-
te lege de precepto habēde charitatis. cū
qua neq̄ annihilatio stat neq̄ damnatō
Proposita alicui viatori ista questio
et similibus. an citius pateret esse in igne
per vnū diem. q̄ peccato mortali consen-
tire. non tenetur circa hoc deliberare ab-
solute de altera p̄tium. sed teneat suspen-
sum iudicium. considerādo fragilitatem
suam. et fidendo in diuina misericordia.
que vel nō patietur eum in talem tentatō-
nem incidere. aut si patietur. deus faciet
cum tentatōne p̄uentū. vt possit susti-
nere. **P**ropositis huiusmodi questio-
nibus. quid homo faceret. tentatione for-
ti presente. **A**liud est optare et desiderare
illud quod est melius. et iudicare illud esse
eligibilius aut minus fugibile altero. ali-
ud deliberare absolute. q̄ ipse sic faceret.
et sic eligeret. **Q**uonia primū est pie et
fidelis anime. secundū de p̄sumptione et
teneritate culpatur. **I**urare per deum
quod est eum testem veritatis adducere.
sic licite imo meritorie. dum veritas sub-
est. et reuerentia comitatur. et pia necessi-
tas ex humana infirmitate consurgens.
impellit. **I**urare in vanum. est prope
deum in falsitate. cuius esse testis nequit
inuocare. **I**deo dum ex deliberatōne fit.
semper est mortale. **E**xigere iuramen-
ta ab his de quibus vehementior est pre-
sumptio q̄ de opposito apud exigentes.
q̄ deierabunt. et ad hoc ex deliberatione
inducere. vix aut nunq̄ caret mortali de-
licto. nisi forsan quandoq̄ apud iudices
quibus ex officio sic exigere necesse est.
Necq̄ necesse est neq̄ vtile et sepe crimino-
sum. exigere iuramēta ab his qui questio-
nantur in iudicio exteriori ecclesiastico.
vel ciuili. quando p̄sumi potest vehemē-

ez

Regule

ter/ q̄ quidam deierabūt. ⁊ quando eorū iuramento nullatenus statur. **C** De re penitus occulta/ que sc̄z nō potest p̄b̄ari testibus duobus/ neq; rem publicā scandalizat/ nullus in foro exteriori/ licite potest ab alio inuito iuramentū extorquere. **C** Quāis semp/ nō tamē pro semp/ obligemur colere deum/ nō solum mentaliter sed etiā signis exterioribus illa tamen signa/ pro varietate tempis et hominum possunt variari. sicut sunt orationes genuflectiones. thurificationes. prostrationes. et presentatōnes candelarum. victime. et similia. **C** Signis exteriorib⁹/ nū q̄ bene colitur deus/ quando illa nequeunt fieri bono animo. vel scandalifant et similitudine sui ad idolatriam aut aliam inhonestatē. quēadmodū fit in insanijs stultorū apud multos. et in istis delationibus baculorū p̄ mulieres/ sacris ornamentis indutas. et quibusdam similibus que omnia prelatorū sollicitudo tenetur abradere. **C** Observatio sabbati quo ad circūstantias temporis et modi et loci/ p̄ maxima p̄re relicta est determinatōni prelatorum. que cognoscitur. tum ex eorum institutis. tū ex consuetudinibus p̄ eos legitime toleratis. **C** De operibus seruilibus nō exercēdis diebus dominicis ⁊ festiuis/ plus et frequēter determinat consuetudo loci et p̄sonarū a prelati tolerata/ q̄s alia lex scripta. **C** Consuetudo exercēdi opera seruilia/ hec ab istis/ hec ab illis/ in diebus festiuis/ tūc maxime dicenda esset corruptela/ quando totaliter a seruitio dei ⁊ a cultu festorum/ ⁊ maxime ab auditu misse/ reuocaret. quando preterea hec seruilia/ maḡ ex cupiditate q̄s pia necessitate reipublice/ p̄tractant. **C** Joci et alie recreatōes corporales apud vulgus diebus festiuis. q̄s q̄s sepius ammittas habeant malicias p̄tra dei legem/ nō tamen p̄ directū eccl̄iasticis obuiant institutis. **C** Opera seruilia plerumq; fructuosius fierent si non ea prohiberet ecclesia. q̄s illa que vulgares in festis exercēt. **C** Propterea prelatorū interest attendere circa festiuitatum multitudinē. ne sit illa ad cumulum peccati potius q̄s ad cultū dei. **C** Diligere proximū sicut seipsum/ est velle primo ea omnia/ que s̄m rectam rationē homo veller similiter proximū suum velle si

bi. **Hec** autē sunt indispensabiliter bona charitatis et glorie. **C** Quia bonis fortune/ ⁊ nature/ ⁊ gratie gratis date/ possunt homines abuti in p̄niciem sui vel aliorū non quilibet tenet velle illa cuiusq; p̄ximo suo. sed aliquando nō velle. quia s̄m rectam rationē/ ita deberet homo velle. de seipso. **Sic** iudet/ cum amore proximi/ necat ipsum/ aut bonis spoliatur. **Sic** ingeniū et scientia et diuitie/ possunt desiderari isti vel illi proximo nō adesse/ p̄ nocitura creditur. **C** Ante religionis ingressum/ teneor prouidere necessitati parentum meorū extreme/ si possum. dum non aliunde patet eis prouisio. nec excusaret me religionis ingressus/ quin peccē intrando. et post introitum profitendo. **Si** tamen necessitas illa nō sit extrema/ aut patet aliunde prouisio/ non teneor p̄ iuuando exire religionē iam professam. **C** Superioribus nostris qui omnes dīci patres possunt/ obediendū est de rigore in eis solum in quibus superiores sunt. magis autem ei cuius auctoritas potior est. attentis circūstantijs persone. temporis/ reipublice/ ⁊ utilitatis in istis. vt in concernētibus reipublicam/ plus obediendum est principi q̄s patri. secus in re domestica. Proportionabiliter de monacho respectu pape ⁊ episcopi ⁊ abbatis ⁊ principis temporalis/ distinctio locum habet. **C** Quanto plures dilectionis causę concurrūt circa aliquem proximū/ vt est habitudo prelatiōis et subiectiōis adinuicem. bonitatis. ⁊ ratio cognatōnis. beneficentie. consortij. patrie. ⁊ similitū. tanto ceteris paribus ille debet plus amari ⁊ preferri. tamen obligatō legibus cauta p̄cipue seruanda est. **C** Ab inimico parato totaliter satisfacere de iniuria/ ego teneor satisfactōnem suscipere vel indulgere. tamen verbū meum/ aut societatem solitam/ aut alia dilectiōnis signa/ possum interdicare. ad mei et sui cautelam. ⁊ non ad rancorem. **C** Inimicum nō paratum corrigi/ diligo quātum sufficit ad salutem/ si ei nolo malum damnatiōis/ neq; damni temporalis/ per iniusta media. **C** Inimico meo incorrigibili/ optare fas habeo/ vt taliter sibi sit in anima vel in rebus/ qualliter sufficit ad hoc/ q̄ neq; mihi. neq; reipublice/ iniustum damnū possit inferre.

Cure naturali: vim vi repellere licet. sic q' impetrus aliq's a quocunq' p'sona cuiuscunq' dignitatis etiã papalis: via facti. et nõ habens iuris remediũ. fas habet iniurianti de facto resistere fm quali tatem iniurie. scilicet quantum requiritur et sufficit contra illum: ad sui tutamen tum ab hac facti via. **C**asus multi esse possunt in quibus aliquis se gerens p' pa' pa' et pro tali habit' ab ecclesia: poterit a subdito licite vel occidi vel incarcerari vel p' modum quẽdã appellatiõis ab eo/ vel subtractionis a sua obedientia redi nari. nisi forte obstare monstrẽ cõstiti tio aliqua/ non humana solum. sed di uina atq; reuelata. huic naturali iuri p' iudicans. **C**umq' pro saluatione vite aut cuiuscunq' rei sue/ licet alicui mortẽ alterius de se/ scienter: via facti pro curare. et maxime illius qui nullam in fert iniuriã. **C**umq' pro saluando vi tam suã corporalẽ/ sunt innociã via facti a se perimendi. vt si nõ aliter euadere po test aliquis se persequẽtem q' conteren do paruulos viam obfidentes/ mors po tius est expectanda. ita dũ quis est in ex tremã famis necessitate/ nõ debz ab alio similiter famelico/ panem necessarium extorquere.

De sacramentis.

In omni sacra mento/ si desit intẽtio actualis vel habitualis faciẽdi illud qd' christus instituit. et ecclesia intendit/ nõ habet effectum. Similiter si forma omittitur aut corrumpitur. et si materia debita/ aut si minister idoneus defuerit. **E**t b' p' ce ase q' aliquis scismaticus est vel heresi ticus/ vel p'scilius et excomunicat' / vel de gradatus. nõ redditur impotẽs ad effica endum vel conferẽdũ sacramenta. nisi desit aliunde. vel potestas ordinis/ vel in tentio debita/ vel materia/ vel forma. q' uis exercendo talia in casib' prohibitis/ grauis delicti reus teneatur. **F**iat sem per quod melius erit de possibilibus/ dũ circa sacramentorũ ministracionem du bitatio aliqua cõtingerit/ aut suppleatur caute id quod omissum fuerit. et sub qua dam conditione/ si non erat illud iteran dum. **C**erimonialia seu figuratiua

legis antique/ ante christi passionẽ erãt iudeis necessaria. postmodũ pro aliquo tempore licita sed inutilia. tandẽ vt nũc obseruãtib' et spem in eis ponẽtib' mortifera/ nec ab eis sumẽdũ est effi car argumẽtu. q' modo talia/ in aliquo casu agere delectamus. **I**n casu dubio vehementer/ an aliquis sit vel non sit ba ptisatus. vt si sit expositus/ vel baptisa tus in nomine christi tantum/ aut alio tali dubio. ire erit baptismus sub hac conditione. si tu es baptisatus/ ego nõ te baptiso. et si non es baptisatus/ ego te baptiso/ in nomine patris et filij et spi ritus sancti/ amen. **B**aptisãm sanguinis dat martyrium. et si a minis/ cõtrãtio de peccat' aut satisfactõ gratuita. Primus non reiteratur. alter ab obligatione ba ptismi suminis si facultas affuerit. nõ excusat. **E**a que sunt de reuẽtia sacra mentorum notabili. instituta et p'mul gata ab ecclesia/ nec abolita sunt per nõ usum. et si non sint de necessitate sacra menti ad faciẽdũ id quod intendit. sunt tamen de necessitate precepti/ ad obli gandum ne scienter et negligenter absq' rationabili causa dimittãtur. **F**or ma in omni sacramento potest corrumpi. aut per additionẽ. aut p' subtractionem. aut variationẽ. aut interruptionẽ nota bilem. qua modica non impedit. Simi liter additio. subtractio et variatio. si ne q' trahant formã ad sensum alium/ ne q' intelligibile reddant. licet indiscret e et culpabiliter fiant. sacramentum tã non annullant.

De sacramento baptismi.

Nec in baptis mo sunt de necessitate sacra menti. **M**inister idone' **M**a teria que est aqua elemẽtaris fluida. ad differentiam luti et aquarum que sunt artificiales. **I**ntentio actualis vel habi tualis faciẽdi qd' ecclesia intendit. **I**n tingendo nõ submergendo ex aqua illa baptisandum. aut eius partes principa lem nudam. **E**t q' aliquãlter cõsentiat scilicet actu vel habitu vel in parẽtib'. **D**icendo simul hãc formã. **E**go bapti so te in nomine patris et filij et spiritus sancti. amen. **M**inister idone' baptismi

B

Regule

regulariter et extra casum necessitatis/ est ex ecclesie precepto sacerdos. qui p[ro]mittit habere exorcismos. et cathe[si]sationem. et alia obseruare que in libris cōtinentur. Sed de necessitate sacramenti requirit q[uo]d minister sit viator. ad excludendū angelos vel demones. qui simul possit intingere et verba p[ro]ferre. ad excludendū manū et mutū. Alium a se. quia nemo seipm baptizat. Et intendens dare actualiter vel habitualiter quod ecclesia intendit. etiā si nihil credat de effectu. ¶ Baptizandus idoneus est qui libet viator nō baptizatus. qui cōsentit interpretatiue baptizari. vel in fide parentum. vel offerentiū eum. vel ecclesie. si nunq[ua]m fuerit capax rationis vt paruuli. Si autē fuerit aliquando capax rationis et dissenserit continue baptizari. aut si nullo modo cōsentiat. dñi vtitur ratio de baptizari non debet. Secus si per ante consenserit nec reuocauit. quia p[ro]missa ab ecclesia nunc consensurus. si ratione non careret. ¶ Baptizandus non est fas confiteri sacramentali. cum baptismus sit ianua sacramentorum. et originali cōtritiō actualis. nequaquā erigit. de actualibus et o[mn]i sufficit duplicentia in generali. absq[ue] obice male voluntatis. p[ro]p[ri]etatis actualiter se peccaturū. quo obice p[ro]fusa cessante. baptismus efficaciam suam capit. ¶ Baptismus dimittit penam et culpam ex integro. loquēdo de pena rebita peccatis. nō ex civili institutione. vt sunt irregularitates et mortes pro delictis certis. loquēdo p[ro]terea de pena rebita per se. quia penalitates huius vite rebita originali per accidens. manent. vt sitis. fames etc. quorum causa est peccatum originale. sine quo nō venissent. ¶ Si paruuli infidelium baptizent inuitis parentibus in fide ecclesie. illi sunt vere baptizati. nec debent reddi parentibus si periculū timeat. Similiter illi qui metu inducitur ad interius cōsentientium baptismo. Quāq[ue] talia agere. cōmunis vsus ecclesie non approbet. ¶ Baptismum fluminis differre licet. quando et vbi nō apparet fm verisimiles coniecturas. proxima mors. et speratur possibilitas seu congruitas maior. recipiēdi in posterum. quo casu. etsi subito baptizatus

sandus moreret/ saluus est.

De sacramento confirmationis.

¶ Sacramentū confirmatiōis ad robur institutū tenetur quilibet christianus habens vsus rationis non contēnere. p[ro]sertim imminente periculo confessionis christi coram infidelibus faciende.

De sacramento eucharistie.

¶ Eucharistie sacm[entum] duplicem habet formā et materiam/ de necessitate sacramenti. Forma consecrationis corporis christi est ista. Hoc est corpus meum. Et forma sanguinis. Hic est calix sanguinis mei. aut huic equalens. quod dicitur propter grecos. Materia corporis christi est panis de tritico p[ro] maiori parte. Materia sanguinis vinum de vite. nō trās substantiatum in aliam spēm. vt in acetū.

¶ Celebris consuetudo et ordinatio superiorum in eis que ad solennitatē missae et generaliter omnium sacramentorum spectant/ obligant ad nō contemnendum huiusmodi consuetudinē et ordinationē q[ua]s libri solēt habere. obligant p[ro]terea. vt negligentia frequens et crassa fugiatur. ¶ Facta diligentia solita fieri in talibus circa materiam corporis et sanguinis. si per maliciā aut negligentiam ministri. aliter oblatum fuerit q[uo]d debet. vt puta aqua pro vino/ peniteat in omnē euentum sacerdos. et si reus non sit. et quod omissum est. suppleat vel emendet. p[ro]sertim vt integritas in effectū et p[er]fectōe sacramenti. seruet. ¶ Discrimē noni peccati mortalis i celebrando vitatur. si post discussionē conscientie. que regulariter in talibus haberi solet celebraturus nō habeat conscientiam fixam. aut eque firmam. sicut de opposito q[uo]d sit in peccato mortali. vel alio legitimo impedimento vt est irregularitas. Et hec vocatur certitudo moralis vel civilis. q[uo]d homo sufficienter probatus est. ¶ Existente casu quo homo potest celebrare licite. et a celebratione licite resistere. laudabilius est ceteris paribus celebrare. tum q[uo]d opus

te se privilegiatū est et fructuosum. tunc
quia a nobiliori sorte procedit celebra
tio q̄ fit ex amore: q̄ om̄isio q̄ ex timo
re generat. **C**laudabilius est q̄ opposi
tum ceteris partib; et cessante legitimo
impedimēto/quotidie celebrare. **C**Pol
lutio nocturna tollens sufficientē devo
tionem/recollecionē et reuerentiam ad
sacramētum/ eo q̄ anima magis inde be
les et carnalis effecta est: impedit a cele
bratione q̄dū talis carnalitas et hetero
do regnauerit/ nisi casu necessitatis v̄t
gente: vt si sacerdos sit vnicus/ et missa
parochialis fuerit celebranda. **C**Ho
mo qui p̄pter habitus virtutū et faciem
sui recollecionē vel aliunde/ manet deu
otus ad sacramētū et reuerens/ post
nocturnam pollutionē/ non videtur per
eam impediri quin celebret die sequen
ti. confessione tamē in omnē euentū pre
cedente. quoniā nulle sordes corporales
impediunt nisi pro quanto/ vel sunt pec
cata/ v̄t sunt in horrorem et scandalū assi
stentium/ vel deuotionē rebitam tollūt.
CVir enī leprosus et vir menstrua patiens
a celebratione seclera nō arcentur. **C**In
omni adoratione sacramenti altari/ sub
intelligitur conditio ista vel similis/
si consecratio rite et rebite s̄m institutio
nem christi fuerit celebrata. ac perinde/
adorans alienus est ab idolatria: q̄uis
celebrans et nō consecrans/ est in culpa.
CApparente figura circa sacramēto/
alia a figura solita panis et vini/ non cō
uenit sacramētū sumi sub illa forma/
neq; sine conditione implicita vel expli
cita reb; adorari. **C**Positis pluribus ho
stijs super altare/ si sacerdos intēdit ge
neraliter omnes consecrare/ ille conse
crate erunt. Si tantū duas et illis qual
determiante signat/ ille due sunt tātum/
modo consecrate. Si illas duas intētio
sua non determinat/ nihil ibi consecra
tur. obstante confusione intētionis. pro
pter quā ista nō magis q̄ illa p̄t dici cōse
crari. **C**Regulariter vitupabile est et se
pe criminale/ q̄ sacerdos a celebratione
et catholici habens vsū rationis ab
eucharistie susceptione/ totaliter absti
neat. **C**Illi pueri sunt idonei suscipere
eucharistiam/ et ad hoc ligari vident se/
mel in anno. qui s̄m leges censens habi

les ad nutendum. Potest quoq; deuotio
etatem hanc puenire sicut in quibusdam
etatem supplet malicia. **C**Audire missam
integram/ est de obseruatione sab
bati. hoc est dierum festorum pro tempe
legis euangelice. nisi per impedimentū
legitimū/ alijs se tueatur. Tale v̄o im
pedimentū/ s̄m loca et tempora et etates
et s̄uetudines/ varie iudicat. **C**Ob
ligatum celebrare pro quolibet duoz
vnam missam/ nō absoluit vna celebra
tio. vna quippe missa/ virtute opis ope
rati/ ex quo finiti valoris est: nō tantun
dem tollit de pena. nec tantum redimit/
quantū due. **C**In annuatijs eccle
siarū/ et receptione missarū pro vno pre
cio sue sustentationis/ et in similibus/ in
terpretatio v̄tū sapiēt/ locū habet. alio
quin non videtur. quomō sex aut septes
annuatiaria in ecclesijs cathedralibus/
licite simul eadē die ungerētur. **C**Ob
ligatum ad subsidia spiritualia/ tutum
est dirigere intētionē suā ad deum. sic
q̄ dignet dispersi/ de valore sacramen
torum vel suorum benefactor/ qualiter
et quātum videt se apud benefactores
esse constructum. **C**Caritatis maioris
est spiritualis elemosina/ q̄ grat̄ distri
buit merita sua satisfactoria/ ad liberatio
nem animarū/ q̄ elemosina corporalis.
Et quanq; talis non inde minus habi
turus sit de premio essentiali. tardi⁹ tñ
inde de p̄rijs peccatis ceteris paribus
satisfacit. **C**Falluntur plurimū hi/ qui
potentes aliunde viuere/ obligant se ex
tonis ecclesiasticis vel alijs/ ad satisfaci
endum pro alienis delictis. cum hoc ce
dat in retardationē satisfaciendi p̄ pro
prijs. et hec sola radix/ improbare benefi
ciorum pluralitatem sufficeret. **C**Expe
diens videretur vt nulla excomunicatio
nis sententia ferretur de facto a iure vel
iudice/ neq; pro presenti neq; p̄ futuro
nisi p̄ manifesta cōtumacia/ qua se mon
strauit aliquis non paratū audire eccle
siam. alias qualiter haberet sicut ethnī
cus et publicanus/ si audire ecclesiā pa
ratus est. **C**Expediens videretur/ vt nul
lus teneretur alium vitare quātūcum
q; excommunicatum a iure/ nisi postq̄
a suo iudice fuerit denunciatus esse talis.
Siquidem in omni casu alio/ videretur

B 2

Regule

possibilis excusatio & interpretatio eorum que aliquis committit unde excommunicati dignus est: q̄ non debeat euitari a particulari persona. Et hoc tolleretur magna in politica conuersatione: confusionem

Expediens videtur: vt omnes sententie excommunicationis late sententie in iure scripto: quarum visus nullus est. aut plus oleat q̄ p̄fit: expressa reuocatione tam in prouincijs q̄ in diocesibus. et in ecclesia vniuersali: cassarentur. **E**xpediens videtur: institutio aut iam institutorum talis interpretatio: vt solus excommunicatus aut suspensus a iudice: & pro tali denunciatus: contrahere diceretur irregularitatem. immiscendo se sacramentis. et q̄ solus talis a prate absoluendi in foro conscientie: spoliatus censeret. **S**cupules enim a subditis viraliter auferebiles. p̄sertim in materia sacramentalis confessionis: hoc auferet. **E**xpediens videtur: vt nulla sententia excommunicationis ferretur. nisi p̄ contumacia facta in rebus pure spiritualibus: vt vbi transgressio vergeret manifeste in dissipatione fidei & sue spiritualis libertatis. Non enim debet vt videtur: grauior esse in foro exteriori puniatio transgressiois: q̄ dampnum fuerit illatum. **E**xpedientius est in multis relictibus: illos vel tolerare: vel ad bonum finem ordinare: q̄ per fulminationes sententiarum & condemnationum: aut per predicationes rigorosas: eos conari funditus extirpare. vt de eugenij prima die anni de capellanis mercenarijs. & similibus

De penitentia.

Quia lex & non solum ecclesie constitutio: obligat ad confessionem sacramentalem post peccatum actuale. vt fiat semel ante mortem. **H**ec concurrere simul tempore ad iustificationem impij. necesse est. que sunt. In fusio caritatis. expulsio culpe. conuersio liberi arbitrij in deum. & peccati detestatio. **H**omo non semper tenetur immediate confiteri peccatum. imo nec conteri. sub pena noui peccati mortalis. dat enim spacium penitentia deus. quale scilicet fragilitati nostre sufficere. & illud quantum sit in omnibus: generalis regula diffinire nulla potest. **O**missio in concernentibus

confessionem: sicut in alijs actibus preceptorum: non vocatur omissio nisi sit respectu actus principalis: duz deberet fieri. et non respectu circumstantiarum. que vel antecedunt: vel comitantur: vel subsequuntur. alioquin omissiones in vna omissione numerarentur infinite. **O**mnis confessio: includit confessionem in actu vel in habitu: aut in proposito vel in voto. **E**am verofieri actu: cessante impedimento alio quadruplex casus constringit. **P**rimus institutio ecclesie semel in anno. **S**ecundus susceptio eucharistie vel celebratio: et sacramentorum aliorum susceptio sine quosdam. **T**ertius periculum mortis verisimiliter imminetis. **Q**uartus conscientia q̄ alias non habebitur oportunitas peccata confitendi. **I**n recordatione peccati mortalis: dum missa iam puenit vsq̄ ad hoc vt commode sine scandalo deseri: vel interrumpi non valeat. aut dum sacerdos alius deest: & viget necessitas: sufficit confessio includens propositum confitendi. **C**ircumstantiarum quadruplex est differentia. quedam impertinentes. quedam minuentes. quedam augentes. quedam peccatum in aliam speciem transmutantes. **E**t de vltimo: non solum sunt circumstantie sed peccata. ideo sunt de necessitate sub expressione confitendi. **P**rimas non expedit dicere. nec secundas regulariter. tertias exprimere: septimum utile est. et quicquid sine quosdam necesse.

Circumstantiarum expressio in confessione talis et talibus verborum circumlocutionibus expressa sufficit: per quam confessor de magnitudine peccatorum: eius qui confitetur pro absolutione et penitentia discrete conferendis: instruatur.

Expedit nonnunquam circumstantias de articulatis: vel inquirere vel dicere. tum ad verecundam humilitionem confitentis tum ad eius quietationem postmodum magis habendam q̄ omnia dixerit. tum quia circumstantie multe quas esse nullas aut veniales arbitrabatur confitens: peccata sunt mortalia. tum denique et hoc q̄ vna circumstantia habita: confessor de alijs coniecturat quas confitens pudore pressus celat. **C**ognito statu eius qui confitetur: quandoque nocet plurimum: nimum super circumstantiarum particularitate

interrogatio/presertim in peccatis carnalibus. tum ne confitēs verecūdia motus quādoq; mētiatur vt pueri et puellae hoc in his que non essent necessaria dici. tum ne scandalisēt et inflammētur in nominatione peccatorū prius incognitorum. Propterea discretio maxima requiritur et semp a generalioribus interrogationibus ad specialiores gradatim et sensim procedere pueniet. inuocandaq; est man⁹ eius quo obstetricante educit coluber tortuosus. **S** Secretum/commissum fidei alterius/celare/est de iure naturali. hoc enī rationabiliter quilibet sibi veller fieri. et aliter socialis cōuictus depiret. Multo amplius/sigillum cōfessionis/secretū esse debet. et nullo casu/signo aut verbo referandum. **C** Confitēs debet regulariter in peccatorū suorum explicatione/celare complices suos. nisi dum aliter pferri nō potest. sicut in incestu cum matre vel vnica sorore. Aut nisi sic dicat et apud talem/ qd reuelatio debeat prodesse non obesse/ eis qui deregūtur. Duo casu nihilomin⁹ magna cautela requiritur apud confitētē et cōfessorē/ ne zelo proficiēdi indiscretio fallantur. **O** mnia ad confessionē ptenētia. vt penitētia iniūcta/ et interrogatōes facte/ et cetera nō inducentia ad malū/ sunt de confessionis secreto. Propter quod peccant (si nō excusat eos ignorātia) illi qui penitētiā suā/ et ea que sacerdos eis dixit/ passim dicunt. et qui etiā super hoc inquirūt. quoniā talia/ p indirectū causant aliquando irrisiōnē sacerdotis aut cōfessif culpam. **Q**ui sedurit alios ad peccatum/ tenetur pro posse eos postmodū ad viam virtutis reducere. non minus q̄ de damno tempali illato. Sic de infamatio ne. et similibus. Et ad hoc debet cōfessor inducere cōfitentem. **C** Confessus volēs peccatū suū reuelari p cōfessorē/ si peccatur debet. **N**ud extra confessionē detegere. Neq; tamen adhuc est tutum cōfessori illud onus assumere/ si remediū possit aliter incōmodis adhiberi. **N**ullus semel rite sacramentaliter absolutus super vno crimine/ potest. nisi de consensu suo libero obligari ad amplius cōfendum. **S** i sit oppositum in quibusdā religionibus aut casibus/ institutiōnes positue quib⁹ homo sponte se subdidit. hoc faciunt. **S** i cōfessor presumat verisimiliter solū

citare aut sollicitari ad peccata. vtputa ad lubricitatē/ persona hoc timens/ debz ab illo si sit suus curatus petere licentiā alteri confitendi. qua nō obtenta/ potest nihilominus alteri confiteri et absolui. **D**e statu eorū qui confessi sunt tutius est vt confessor nihil dicat. neq; ad vituperium sicut cōstat. neq; ad laudem/ ne inde confessi superbiant. ne preterea ipsi et alij in hypocrisim fice confitendi dilabātur. **I**udet cogere volens ad reuelatōnem confessionis/ peccat. et tenet presbiter sibi nō respondere. aut dicere hoc non esse de foro suo. **Q** si opponatur quoniā tacendo et non negādo/ notare videtur qd cōfessus sit in culpa. Respondendū est/ qd sacerdos aliter agere nō potest. **I**deo nullum scandalum/ suo vicio deputatur. **P**ec⁹ catori quāuis non sufficienter penitenti (vt quia propositū habet actuale peccandi in futurum) ytile est confiteri et abstinentias certas recipere. **C**ui tamen cōfessor expresse iterum et iterū protestet. qd neq; absoluitur neq; potest. neq; penitenti tales aut talis confessio/ eundem liberant. quin iterum eadē peccata confiteri teneantur. **D**icitur est opinio pro peccatorib⁹ dicens/ sufficere ad absolutōnis sacramē talis fructuosam susceptōnem/ qd cōfessus non habeat actuale propositū peccandi. hoc enim dicit esse non ponere obicem. **S**ed alia sententia qd requiritur actuale propositum positiuū nō peccandi in futurum probabilior est atq; securior. **V**irtute clauium et meriti christi/ datur in qualibet confessione sacramentali indulgentie. sed quante/ nouit deus. **S**it etiam/ vt attritio minus sufficiens fiat in confessione/ ne contritō. **S**oli actu confessi de peccatis suis/ capaces sunt indulgentiarum illarum que datur vere penitentibus et cōfessis. **N**isi dicatur sufficere esse in gratia et membrū ecclesie. et ita ly confessis ibidem sumit pro confessione in proposito vel in voto. **D**ies indulgentiarū/ referūt ad penitētiā pro vita hac iniunctas. sic enim textus sonat. **V**idetur tamē qd iniunctō generalis que bene fieri solet vt omnia bona faciēda cedant in remissionem/ proficit in hoc et sufficit. vbi etiam penitētia specialis/ totidem dies quot sonant indulgentie nequaquā iniūrent. **I**ndulgentias non recipit ille qui nō

Regule

porrigit manus adiutrices iuxta conten-
tum bullarū. et ita diues melioris condi-
tionis est quo ad aliqua q̄ religioſus et mē-
dicus. **C**laueſacramentali nō notabi-
liter errante in impoſitione penitentie. cō-
feſſus per illā penitentiā ſi fecerit abſolu-
tus eſt a pena et culpa/virtute cōpromiſ-
ſionis cuiuſdā liberalis et arbitrarie dei et
peccatoris in pſonā ſacerdotis. **C**ur-
ius eſt cum parua penitentiā que ſpōte ſu-
ſcipit et veriſimiliter adimplebit/ducere
confeſſos in purgatoriū/ q̄ cum magna
non implenda precipitare in infernū. **C**
Renuens penitentiā in hac vita/ſtulte fa-
cit. nihilomin⁹ abſoluedus eſt: ſi hoc nō
ex infidelitate qua credit nō eſſe purgato-
rium aliud/ hoc faciat. ſed vel propter te-
neritudinē corporis. aut infirmitatē. aut
paupertatem. vel aliud ſimile. **C**Nulli in-
uito inuigenda eſt penitentiā publica p
peccato ſecreto. ſecus de publico. **S**imi-
liter nullus p caſtigatōem ſcandalifand⁹
eſt publice pro peccato occulto. ſecus p
publico. vbi ſi ſcandalifetur peccator/ ſcā-
dalum illud nō imponēti ſed ſibi qui me-
ruit impure. **D**iviſio confeſſionis ſi ad
ypocriſim aut pro nimio pudore fiat/ im-
pedi virtutem abſolutōnis. **S**ecus vbi
autoritas ſuperioris in caſibus reſeruat
et bona fides ſimpliciu hoc faciūt et excu-
ſant. **A**ut vbi confeſſor forte pſumeretur
ſcandalifari ex peccato confeſſi/ nō habe-
retur pro tūc cōfeſſor alius diſcretus cui
abſq̄ probabili ſcandalo/ peccata omnia
reuelari poſſent. aliqua tamē poſſent. **A**
deat tamen quilibet/ q̄ rationabiliter cō-
ſcientiā ſcandali ſibi ſingat. **D**um ne-
ſcit cōfiteſ de quibuſdā actibus an fece-
rit illos. aut qua intentione et quomodo
fecerit (vt ſepe cōtingit) dicat ſub condi-
tione ſcrupulos ſuos. vt ſic neq̄ mentiat
neq̄ abſolutōne defraudet. **C**urat⁹ ob-
ligatus parrochiano ſemel in anno dare
eucharistię ſacramentū/ teneſ ei dare ſi pe-
tat publice quantūcunq̄ ſciatur nō peni-
tere. **N**iſi cauſa reſutatōis fuerit nota. vt
poteſt excommunicatio publica. vel peccatū
notorium de quibus nō ſatiſfecit publi-
ce. **S**ecus preterea de ſacerdote in ſecre-
to. vel qui nō tenetur miniſtrare. vel pro
tempe quo ad hoc nequaq̄ obligatur.
Forma abſolutōnis ab excommunicatiōe
iſta eſt que debet primo fieri. **E**go abſol-

uo te a ſententiā excommunicatiōis et reſtituo
te ſacramētis eccleſie. **I**n nomine patris
et filij et ſpiritus ſancti. **D**einde ſequit⁹ ab-
ſolutio pro peccatis/ ſi in excommunicatiō-
ne peccatū includit neceſſario cōfiteſ dū
ſacramentalit. **E**go abſoluo te a peccatis
tuis. **I**n nomine patris et filij et ſpiritus
ſancti. amē. **C**uriusq̄ eſt/ in iſtis formis
nihil immiſcere. **M**ateria ſufficiens in
ſacramento cōfeſſionis/ eſt homo pecca-
tor. cōtritus de peccatis. ſponte ſubiiciens
ſe ſuo ſacerdoti. que ſubiectio nō eſt p̄te
iuriſdictionis. alioquin papa nulli cōfite-
retur. ſed eſt voluntaria. que poteſt nihilo-
minus impediri vel artari p ſuperiorem vt
nō q̄libet peccator cuiſbet ſacerdoti poſ-
ſit ſe ſubiicere pro peccato. **E**piscopus
nō minus habet autoritatē conſtituendū
coadiutores cōfeſſores in ſua dyoceſi/ q̄
curatus in ſua parrochia. **L**auēat tamen
episcopus perturbare eccleſiasticā hierarchi-
am/ tollendo directe vel indirecte poteſta-
tē curatorū abſq̄ culpa eorū vel cauſa ma-
niſeſta. **C**onfeſſio ficta/ reiterari ex inte-
gro debet ſm pbabiliorē opinionem. q̄
uis duriorē. quia nō habet effectū ſuum
poſtmodū ceſſante fictiōe ſicut baptiſm⁹
et hoc quia penitentiā reiterabilis eſt nō
ſic baptiſmus. tum etiā quia nulla abſo-
lutio ſacramentalis fuit. ſed potius noui
peccati additiō. **N**on eſt fictio ſi pecca-
tor dicat omnia quorū actu recordat. q̄
uis non omnium recordat. ſed eſt fictio dū
ſciēter celat aliquid aut in poſſito peccā-
di perſeuerat. aut ſcit et ſcire debet q̄ a tali
nō poteſt abſolui. **P**enitentiā alia eſt
reconcilians qualis fieri nequit niſi in gra-
tia. **A**lia eſt ſatiſfaciens vel exoluēs. qua-
lis fieri poteſt extra gratiā. ſic q̄ illius ite-
ratio neceſſaria nō exiſtit. **I**mmo et talis
ſolutō reſpectu quarundā penarū tempa-
lium debetaz/ forte poneret in inferno. **S**
atiſfaciōem proprie vt talis eſt opantur
ſola opera penalia. que ſc̄ voluntas
naturaliter refugit. et hinc penā habet. iu-
ſte equidē. vt peccatū voluntariū/ inuolu-
taria pena redimat. **P**er opera ſpiritu-
alia/ qualia ſunt cōtemplatio et amor dei/
poteſt fieri ſatiſfaciō. tum quia ānima eſt
proſtatu iſto/ ſatiſfaciō corporis. tum quia
cōtra propriā inclinatiōem cōmodi. intel-
lectus et voluntas abnegat ſe in obſequiū
fidei et charitatis. **C**Unum pro altero

posse satisfacere/concedit liberalitas dei. dum causa subest. vel ex impotentia illi? pro quo fit satisfactio. vel de mandato suo et charitate satisficientis. vel superioris auctoritate taliter ordinatis.

De Matrimonio

Consensus mutuus/expressus per verba de presenti/ quo transferuntur pro perpetuo corpus viri in potestatem mulieris et contra in eis propter que coniunctio talis ordinatur causat matrimonium de iure naturali et diuino. nihilominus limitatur consensus ad certas personas. cum certis circumstantiis. Et hecquid aliter fuerit attemptatum/ potest illud inuadere superioris auctoritas. **V**otum solennis factum per susceptionem ordinis vel religionis/ non magis ex natura sua videtur dirimere matrimonium iam contractum/ quam simplex. sed hoc prouenit ex ecclesie constituto. maxime cum in illo dispensare posse papa probabilis sit opinio. **M**atrimonialis coniunctio vnius mulieris cum pluribus viris/ repugnat iuri naturali. non contra. quoniam corpus viri plus valet/ pro quanto plures fecundare sufficit. Et ita olim/ pluribus licebatungi vxoribus. **P**rima tamen in hoc consentiente. cui corpus viri iam cesserat in suum ius. **N**unc autem ad statum prime institutionis reducit christus matrimonium vnius cum vna. **V**otum simplex castitatis/ non dirimit matrimonium iam contractum. peccat tamen qui vouit dum primo contrahendi voluntatem habuit voto contraria. non autem postea dum reddidit debitum. ut est concors sententia iurisperitorum. sed negant petitione debiti posse fieri sine fractione voti. **C**uius oppositum ex eo videtur verum. quia votum non cadebat directe nisi super hoc. quod est nunquam contrahere. et non super hoc quod est nunquam commisceri carnaliter alteri. **A**lioquin dum nunc commiscetur. etiam reddendo debitum/ reus efficitur voti fracti. **A**lioquin preterea esset foris talis coniunctio nimis dura. **R**eligiosus professus aut sacerdos/ vtentes copula carnali preter matrimonium/ et si grauissime transgrediuntur mandatum dei/ non tamen videtur voti fractores. **V**otum quippe est solum proprie de re alias licita. qualis non erit extra matrimonialis coniunctio. **I**sta conclusio/

licet apud simpliciores videatur extranea. tamen apud intelligentes quid nominis voti est clara. **V**otum quippe solum fit de operibus superrogationis ad que quis alias non tenebat. **S**ic religiosus proprie loquendo vouet quod nunquam vxorabitur quod antea licebat illi. **N**ullus autem proprie dicitur vouere quod nunquam fornicabitur aut adulterabitur. quia ex precepto ad hoc iam omnis homo obligatur. **V**ir et vxor/ nequeunt absque mutuo consensu vouere castitatem. immo nec vir tute voueret se nunquam petiitum debitum ab vxore. cum propter verecundiam petendi ipsa in detestabili possit. **S**ponsalia dirimuntur. vel mutuo consensu cum auctoritate superioris. vel si altera persona interim fornicata fuerit. vel per votum solennis factum. pro quod matrimonium etiam contractum. non tamen carnaliter consummatum posset infra duos menses solui. **C**ontrahens fidei in foro ecclesie/ quantumcumque carnalis copula sequatur/ eadem fictione remanente non coniugitur matrimonialiter. **C**ompellet tamen ab ecclesia in foro exteriori tanquam si verum fuisset matrimonium. **S**ecus in interiori. cuius est consilium ut potius omnes sententias ecclesie tollerent/ quam peccato consentiant. **P**otest tamen nouo consensu adhibita fictum matrimonium si nil aliud obstiterit/ in verum commutare. **P**ersona inducta pro metu cadente inconstantem virum ad consentiendum interius in prolatione verborum matrimonialium ut quia non vult mentiri. potest postmodum matrimonium dirimi tanquam nullum. sed de seductione per blanditias non ita. **I**mpedimentum perpetuum in altero coniugum per quod nequeunt se mutuo carnaliter cognoscere/ impedit matrimonium iam contractum et contrahendum et etiam contractum dirimit/ nisi antea sciat de facto. tunc enim ostendit quod alium finem querit. et ita contractus stat. **N**ullus coniugum tenetur reddere debitum in detrimentum notabile et certum sui corporis. vel fetu nascituri. **E**t si hoc cognoscit quando leprosis vel pregnantibus aut menstruantibus aut furiosis aut epidemicis et similibus casibus reddi vel non reddi debet oporteat. **T**empus et locus sacer non videntur excusare quin alter coniugum teneatur alteri petenti reddere. preuia tamen quadam amabili monitione de non exigendo.

Regule Morales

De extrema vinctō

Exrema vinctio habet ma-
teriam et formam: in libris suis ex-
pressam. Et obligat non cōtem-
nere dum finis vite sibi proba-
biles cōiecturas per infirmitatē expectatur.
Que preterea reiterari potest simili cau-
sa rursus veniente. **E**xrema vinctio ri-
te suscepta delet venialia. immo videtur
quod absoluit ab omni culpa. cōiuncta peniti-
one recipientis. ita quod digne recipiens. eti-
am ab omni pena liberetur. tum virtute sa-
cramenti. tum quia peccat pie perseverans
pro seet iuste.

De sacramento or-

Ordinis sacramentū. **O**rdinis
plures formas habet. pluresque
materias. immo et sacerdotium
duabus formis complet. vna
qua datur sibi potestas super corpus chri-
sti verū. Altera qua datur potestas super
mysticū. **E**t si fuerit defectus vel dubiū in
aliquo. potest illud sub conditione caute
suppleri. **P**lenitudo iurisdictionis. resi-

der apud papam et in alios sibi eius deter-
minatōem dirigit. Attendere tamen de-
bet sibi esse illam potestatem non in destru-
ctōnem ecclesie datā sed eius edificatōem.
Si papa diceret dominus omnium in
spiritualibus quod constat. et in tempali-
bus quod alij negant. nihilominus dora-
tio ecclesie in iurisdictionibus et dominijs
propriarijs temporalibus. et exercitiū in
illis. nequesse de iure naturali neque eidem
repugnare videntur. Nam christus neque
exercuit talia dominia. neque per expressū
successoribus prohibuit. sed reliquit po-
testatē. eorum discretioni. pro varietate
temporū et deuotione christianorum. sic
vel sic exercendi. **P**apa non potest puer-
tere ordinem hierarchicū. sive iurisdictionis ec-
clesie. sic quin in multis casibus liceret ei
dem resistere in facie et dicere. cur ita facis?
vtpote in exemptionibus manifeste no-
cuius. **E**t si prelatos et ecclesias sibi subdi-
tas onerare sumptibus intolerabilibus. vel
libertatibus penitus spoliare. et tēderet

Finiunt regule morales